

Eindrapportage
Bestuursakkoord
Flexibilisering
Lerarenopleidingen

Vereniging
Hogescholen

Universiteiten
van Nederland }

Eindrapportage

Bestuursakkoord

Flexibilisering

Lerarenopleidingen

Colofon

De eindrapportage Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen is een uitgave van Vereniging Hogescholen (VH) en Universiteiten van Nederland - Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (UNL-ICL).

Met dank aan

Projectleiders VH

Gerrit Beunk
Petra van Beveren
Mariska Krijgsman
Bernadette Laudy
Marcel Lemmen
Liesbeth Zijlstra

Projectleiders en deelprojectleiders UNL-ICL

Dirkje van der Aa
Luce Claessens
Gijs van Gaans
Ilona van Heijst
Marcelle Hobma
Jitske van der Kooi
Anne Fleur Kortekaas-Rijlaarsdam
Ineke Lam
Tim Mainhard
Aad Monquill
Sabine Severiens
Nienke Smit
Susanne Spiele
Juanita Vernooy
Michelle Veugelers
Willemijn Wilgenhof
Tamara van Woezik

Projectleiders Regionale allianties

Marije van Amelsvoort
Ricus Dullaert
Ellie van der Geest
Ronald de Graaf
Helprich ten Heuw
Joke Kiewiet
Selma Janssen
Piety Runhaar
Marijn Smeets
Tamme Spoelstra
Vanessa Verhoeff

Projectmanagement Team VH

Mark Boiten
Anton van den Brink
Carla Luycx
Miranda Timmermans

Regiegroep UNL-ICL

Margreet van der Beek
Fred Janssen
Anne Fleur Kortekaas-Rijlaarsdam
Jacobijn Olthoff
Femke Reudler Talsma
Laura Wieseman

Redactie

Margreet van der Beek (UNL-ICL)
Mark Boiten (VH)
Gert Bosgra (Studio20)
Nikki Verseput (Studio20)

Vormgeving en advies

Studio20

Illustraties

Mark van Huystee (cover, 4, 8, 10, 17, 18, 19)

Meer informatie

www.lerarenvoormorgen.nl
www.universitaireaanpaklerarentekort.nl

Januari 2025

Inhoud

Voorwoord	4
Managementsamenvatting	5

Deel I. Bestuursakkoord

Aanleiding en ambitie	8
Resultaatgebieden	10
Werkwijze	12
Resultaten	14
Blik op de toekomst	18
<i>Interview Inge van Witzenburg</i>	20
<i>Interview Dennis Basten</i>	22

Deel II. Projectresultaten

<i>Gezamenlijke projecten hbo-wo</i>	
1. Ontwikkelen van een zij-instroomroute po	26
2. Inrichten van regionale allianties	27
3. Bevorderen van kennisdeling	29
4. Bevorderen van professionalisering	30

<i>Projecten hbo-opleidingen</i>	
5. Harmoniseren van instroombeleid	31
6. Werken met leeruitkomsten	33
7. Harmoniseren van leerroutes	34

<i>Projecten wo-opleidingen</i>	
8. Ontwikkelen van een maatwerkprogramma taal	35
9. Ontwikkelen van opleidingsroutes po	36
10. Verbeteren van zij-instroomtrajecten	38
11. Verkennen van leeruitkomsten	41
12. Inrichten van een modulair curriculum	42
Aanvullende initiatieven	43

Voorwoord

Met trots presenteren wij het eindrapport over de resultaten van het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen. Dit rapport markeert niet alleen de succesvolle afronding van twaalf deelprojecten, maar symboliseert ook dat samenwerking de sleutel is tot innovatie en vooruitgang.

In de afgelopen vier jaar hebben de lerarenopleidingen van hogescholen en universiteiten de handen ineengeslagen om het opleidingsaanbod beter af te stemmen op een diverse en veranderende doelgroep. Door intensief samen te werken, gebruik te maken van elkaars ervaring en expertise, en met steun vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, zijn we erin geslaagd om de flexibilisering van lerarenopleidingen te versnellen en versterken, zodat het voor een brede doelgroep aantrekkelijk is om leraar te worden, te zijn en te blijven.

Ondanks het succes van het bestuursakkoord, zijn we er nog niet. Het aanpakken van het lerarentekort blijft een grote uitdaging die vraagt om voortzetting van de manier waarop er in de afgelopen vier jaar is samengewerkt. Wij zullen ons dan ook gezamenlijk blijven inzetten voor het werven, opleiden, begeleiden en professionaliseren van leraren, het verduurzamen van de opbrengsten van het bestuursakkoord en het zoeken naar nieuwe mogelijkheden voor maatwerk en flexibiliteit.

Wij bedanken alle betrokkenen voor hun toegewijde inzet, hun open houding en – niet in de laatste plaats – voor hun bereidheid om over de grenzen van hun eigen onderwijsinstelling heen te kijken.

Met vertrouwen zien wij uit naar een toekomst waarin de samenwerking tussen hogescholen en universiteiten blijft bijdragen aan een duurzame versterking van het onderwijs en het leraarschap in Nederland. De resultaten van het bestuursakkoord tonen aan dat we samen het verschil kunnen maken.

Astrid Venes
Vereniging Hogescholen

Rob Mudde
Universiteiten van Nederland

Jacobijn Olthoff
Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen

Managementsamenvatting

Aanleiding

Nederland kampt met een structureel en groeiend tekort aan leraren in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en verschillende sectoren van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Naast onvoldoende instroom in de lerarenopleidingen is er sprake van hoge uitval tijdens de opleiding en in de eerste jaren van het leraarschap. Ondanks een toenemende belangstelling van zij-instromers en deeltijdstudenten, sluiten de bestaande lerarenopleidingen onvoldoende aan op de behoeften van deze diverse doelgroep. Dit vraagt om een flexibeler en toegankelijker opleidingsaanbod, met oog voor maatwerk en samenwerking en kennisdeling tussen lerarenopleidingen en scholen.

Doel

In oktober 2020 sloten het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), de Vereniging Hogescholen (VH) en de Universiteiten van Nederland (UNL) het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen. In dit akkoord werden afspraken vastgelegd over de inzet van beschikbaar gestelde middelen om de flexibilisering van de lerarenopleidingen te versnellen en versterken. De afspraken hadden als doel om door intensieve samenwerking tussen hogescholen, universiteiten en het onderwijsveld in po, vo en mbo een bredere doelgroep aan te trekken voor een carrière in het onderwijs en de uitval onder studenten en startende leraren te verminderen.

Werkwijze

Gedurende vier jaar (tot eind 2024) werkten hogescholen en universiteiten samen binnen twaalf deelprojecten, uitgevoerd in regionale en landelijke

samenwerkingsverbanden. De projecten waren gericht op het ontwikkelen van nieuwe opleidingsroutes, harmoniseren en/of verbeteren van bestaande leerroutes en procedures, en het flexibiliseren van onderwijsprogramma's door middel van leeruitkomsten en modularisering. Deze initiatieven werden ondersteund door projecten gericht op het bevorderen van kennisdeling, professionaliseren van opleiders en intensiveren van de samenwerking met partners in het onderwijsveld.

Resultaten

Het bestuursakkoord heeft geleid tot belangrijke verbeteringen in het opleidingsaanbod, de toegankelijkheid en de samenwerking tussen lerarenopleidingen op vijf resultaatgebieden:

1. Bredere doelgroep. Er zijn flexibele routes, nieuwe academische trajecten en (zij-)instroomprogramma's ontwikkeld om een brede doelgroep aan te spreken, zoals zij-instromers, deeltijdstudenten en wo-studenten.

2. Verbeterde toegankelijkheid. De hogescholen hebben landelijke afspraken gemaakt over toelatingsprocedures, vrijstellingsregelingen en de erkenning van eerder verworven kwaliteiten. Beleid over het erkennen van eerder verworven competenties is in kaart gebracht (universiteiten) en geharmoniseerd (hogescholen). In combinatie met flexibele zij-instroomtrajecten en de ontwikkeling van een maatwerkprogramma taal heeft dit de toegankelijkheid voor overstappers verlaagd en de doorstroom verbeterd.

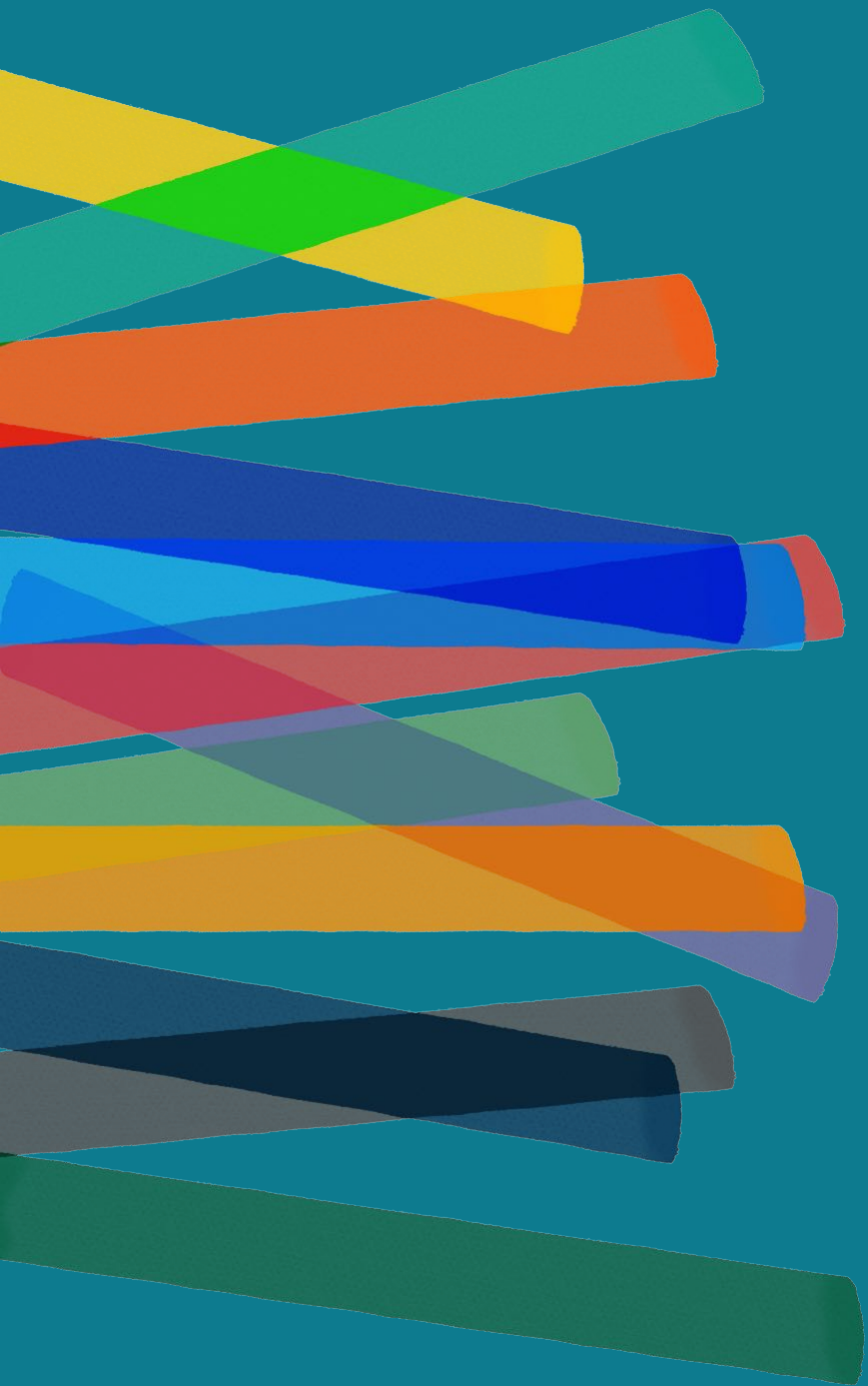
3. Meer maatwerk. Modularisering en werken met leeruitkomsten (of principes van leeruitkomsten, bij universiteiten) heeft mogelijkheden gecreëerd voor meer maatwerk. Het leertraject van studenten kan beter worden afgestemd op persoonlijke behoeften en eerder opgedane kennis en vaardigheden.

4. Intensievere samenwerking. De landelijke projectaanpak rond het bestuursakkoord en de samenwerking in regionale allianties heeft de samenwerking tussen hbo- en wo-instellingen versterkt en in partnerschappen met scholen geleid tot betere afstemming tussen opleiding en praktijk.

5. Versterkte professionalisering. Lerarenopleiders zijn verder geschoold in het begeleiden van studenten in flexibele opleidingstrajecten. De kennisdeling tussen onderwijsinstellingen en het werkveld is gestimuleerd via platforms en netwerken.

Vervolg

Hoewel het bestuursakkoord succesvol is afgerond, blijft het terugdringen van het lerarentekort een uitdaging. Verdere verduurzaming van de resultaten is essentieel, evenals een gerichte aanpak om zij-instromers te interesseren voor een overstap naar het onderwijs en leraren te behouden. Het in 2024 gestarte Plan van Aanpak Zij-instroom draagt hieraan bij. Regionale samenwerking en professionalisering zullen cruciale pijlers blijven onder de aanpak van het lerarentekort. De succesvolle samenwerking tussen de lerarenopleidingen van hogescholen en universiteiten in de afgelopen vier jaar geeft vertrouwen dat de gezamenlijke inspanningen kunnen worden voortgezet.

Deel I

Bestuursakkoord

Aanleiding en ambitie

Nederland kampt met een structureel en groeiend personeelstekort in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en verschillende sectoren van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Naast een tekort aan leraren is er ook een gebrek aan andere onderwijsprofessionals, zoals onderwijsondersteuners, instructeurs en schoolleiders. Bovendien lukt het nog altijd onvoldoende om meer academisch opgeleide leraren en leraren met een masterdiploma voor de klas te krijgen. Het lerarentekort vormt een bedreiging voor de continuïteit en de kwaliteit van het Nederlandse onderwijssysteem.

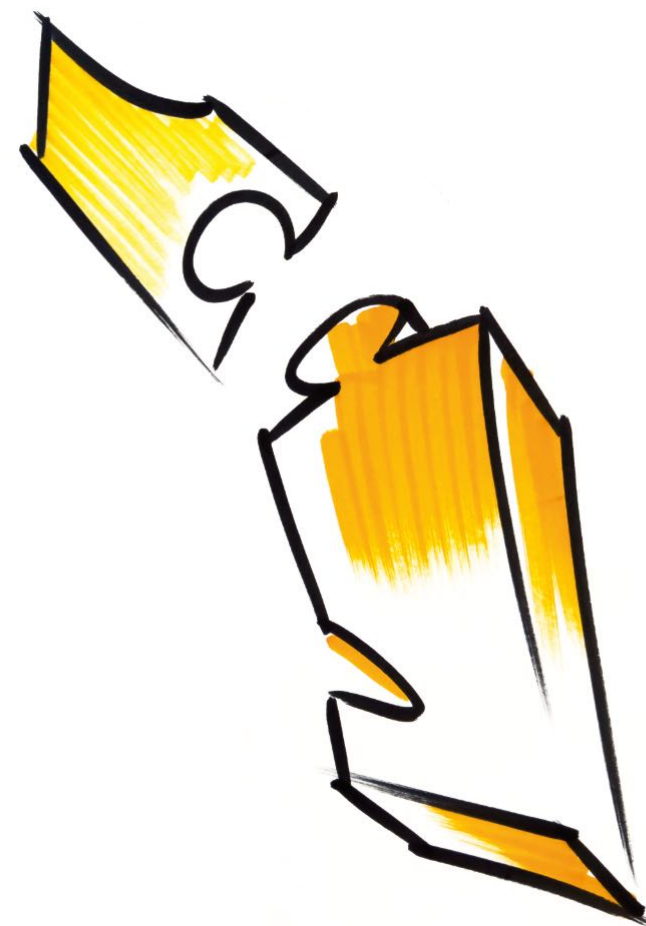
In 2020 constateerden het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), de Vereniging Hogescholen (VH) en de Universiteiten van Nederland (UNL) dat het nodig was om gezamenlijk in actie te komen. Zij stelden vast dat er meerdere oorzaken zijn aan te wijzen voor het tekort aan onderwijspersoneel. Ten eerste is het aantal studenten dat instroomt in de lerarenopleidingen onvoldoende om het grote aantal leraren dat met pensioen gaat te vervangen. En hoewel er sprake is van een toename van het aantal volwassenen met werkervaring die een overstap naar het onderwijs overwegen – en daarmee van een stijging van het aantal zij-instromers en deeltijdstudenten – zijn lerarenopleidingen onvoldoende in staat om in te spelen op deze toenemende diversiteit aan studenten en de daarmee samenhangende uitdagingen op het gebied van maatwerk en begeleiding. In de woorden van Merel van Vroonhoven, aanjager aanpak lerarentekort, zijn opleidingen nog veelal aanbodgedreven en te weinig

doelgroepgericht. Daarbij is de uitval in lerarenopleidingen hoog en verlaten te veel startende leraren al na korte tijd het onderwijs.

Om deze uitdagingen aan te pakken, is een structurele en integrale aanpak voorgesteld. Het doel van deze aanpak was om de instroom aan te trekken, onder meer door het opleiden van meer zij-instromers, deeltijders en academische leraren, en de uitval van leraren tegen te gaan. Om dit doel te bereiken, moesten lerarenopleidingen flexibeler worden. Aan de ene kant vragen de diversiteit en uiteenlopende behoeften van deze nieuwe groepen studenten om een flexibelere inrichting van het onderwijs. Dit kan met programma's die beter zijn afgestemd op verschillende doelgroepen en meer maatwerkmogelijkheden bieden voor zij-instromers, deeltijders en studenten met eerder verworven competenties en kwaliteiten. Aan de andere kant moeten lerarenopleidingen een sterkere rol spelen in regionale onderwijsnetwerken en doorgaande professionalisering. Dit kan door het versterken van de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen met betrekking tot de kwaliteit van de opleidingstrajecten, de aansluiting op de praktijk en kennisuitwisseling.

In oktober 2020 sloten het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Vereniging Hogescholen en de Universiteiten van Nederland daarom het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen. In dit bestuursakkoord werden afspraken vastgelegd over de inzet van beschikbaar gestelde middelen om de flexibilisering van de lerarenopleidingen te

versnellen en versterken. Dit doel werd geconcretiseerd in een gezamenlijk toekomstbeeld voor 2025 (zie kader).

Toekomstbeeld voor 2025

- Iedereen die leraar wil en kan worden, kan een gepersonaliseerd traject volgen. Geïnteresseerden kunnen informatie over lerarenopleidingen makkelijk vinden en de informatie is bovendien toegespitst op hun vragen en behoeften. Voordat een student met de opleiding start, kijken de opleiding en student samen naar wat de student al kan, wat de student aan het einde van het traject moet kunnen, hoe de student daaraan wil werken en wat daarvoor nodig is. Studenten die dat willen, kunnen een flexibel opleidingstraject volgen. Voor een zij-instromer met werkervaring zal dit anders zijn dan voor studenten die via de reguliere weg instromen. Voor een zij-instromer in het beroep (ZiB-trajecten) is er ook afstemming nodig met de school waar deze zij-instromer aan de slag gaat. Eén ding is zeker: maatwerk wordt veel meer de norm dan nu het geval is.
- Met het starten van een lerarenopleiding start ook een doorgaande leerlijn in de ontwikkeling van de leraar. Het afronden van de initiële opleiding is niet het eindpunt van de ontwikkeling, maar de start van verschillende fases van doorlopende professionele ontwikkeling en goede begeleiding. Hierbij wordt bijzondere aandacht gegeven aan goede begeleiding van startende leraren. Leraren, scholen en lerarenopleidingen werken in alle fases samen. Zo wordt de uitval van (aankomende en beginnende) leraren verminderd en wordt het voor leraren veel aantrekkelijker om zich door nascholing of aanvullende opleiding verder te verbreden of juist te specialiseren.
- Er is een structurele dialoog tussen scholen en lerarenopleidingen, waarbij ook de beroepsgroep wordt betrokken. Lerarenopleidingen kunnen zo inspelen op ontwikkelingen en behoeften van leraren, schoolleiders en schoolbesturen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs, zoals bijvoorbeeld het curriculum van het funderend onderwijs, het bevoegdheidstelsel en het strategisch HRM-beleid van scholen.
- Lerarenopleidingen werken samen om potentiële leraren een zo passend mogelijk opleidingsaanbod te bieden, afgestemd op hun ontwikkelbehoeften. Dat geldt voor het initieel opleiden, het begeleiden van startende leraren en verdere professionalisering. De kennis en expertise van individuele hogescholen en universiteiten wordt veel meer gebundeld om voor leraren, schoolleiders en scholen tot aantrekkelijker en hoogwaardiger aanbod te komen. In verschillende regio's worden hiervoor regionale lerarenallianties opgericht. In deze allianties werken opleidingen samen aan zaken als informatievoorziening en verwijzing, het opleiden, begeleiden en verder professionaliseren van leraren. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met scholen.

Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen, 2020

Resultaatgebieden

Het bestuursakkoord stelt als ambitie dat iedereen die leraar wil en kan worden een passend opleidingstraject kan volgen. Daarnaast moeten leraren zich na het behalen van hun startbekwaamheid verder kunnen ontwikkelen. Flexibilisering staat daarbij centraal. Door meer maatwerk te bieden, kunnen opleidingen beter aansluiten bij de individuele leerbehoeften van studenten en meer rekening houden met wat zij al beheersen. Dit heeft als doel om meer mensen enthousiast te maken voor het onderwijs, studieuitval te voorkomen en leraren sneller inzetbaar te maken.

Om de beweging naar meer vraaggericht en flexibel opleiden te versterken is ingezet op drie resultaatgebieden:

1. Bredere doelgroep

Ontwikkelen van passend aanbod en nieuwe instroommogelijkheden voor een bredere doelgroep, zoals zij-instromers, deeltijdstudenten en wo-studenten.

2. Verbeterde toegankelijkheid

Verbeteren en/of harmoniseren van procedures rondom intake, toelating, vrijstellingen en eerder verworven kwaliteiten en competenties.

3. Meer maatwerk

Modulariseren van programma's (universiteiten) en werken met leeruitkomsten en leerwegaafhankelijke toetsing (hogescholen).

Naast het optimaliseren van het aanbod is het bestuursakkoord ook gericht op het versterken van de

afstemming tussen lerarenopleidingen onderling en tussen de lerarenopleidingen en de onderwijssectoren waarvoor zij opleiden. Lerarenopleidingen en scholen werken in partnerschappen (de zogenaamde opleidingsscholen) al ruim twintig jaar samen in het opleiden en professionaliseren van leraren. Deze partnerschappen werden doorontwikkeld in het kader van het bestuursakkoord.

Om een impuls te geven aan de samenwerking tussen en professionalisering binnen lerarenopleidingen is ingezet op twee resultaatgebieden:

4. Intensievere samenwerking

Harmoniseren van alternatieve leerroutes en inrichten van regionale allianties tussen hbo-lerarenopleidingen, wo-lerarenopleidingen en scholen.

5. Versterkte professionalisering

Professionaliseren van lerarenopleiders, stimuleren van kennisdeling en gezamenlijk ontwikkelen van expertise, op het gebied van flexibel opleiden.

Geformuleerde opgaven

- De lerarenopleidingen zetten de reeds ingezette beweging naar meer vraaggericht en flexibel opleiden met extra inspanning door. Intensievere samenwerking en het afstemmen en waar mogelijk harmoniseren van beleid tussen lerarenopleidingen is van belang, zowel binnen de sectoren hbo en wo als tussen beide sectoren.
- Eén van de belangrijkste opgaven voor de komende jaren is het gezamenlijk vormgeven van de doorgaande leerlijn van leraren. Intensieve samenwerking tussen lerarenopleidingen, leraren en scholen is hierbij noodzakelijk. Het 'leven lang ontwikkelen' van leraren verdient meer aandacht en prioriteit.
- De VH en UNL willen toewerken naar een toekomstig stelsel van lerarenopleidingen waarbij er veel meer sprake is van samenwerking en complementariteit tussen hogescholen en universiteiten in het opleiden van leraren en het bieden van oplossingen in de aanpak van het personeelstekort in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.
- In de partnerschappen voor Samen Opleiden en Professionaliseren (SO&P) werken hbo- en wo- lerarenopleidingen al intensief samen met scholen. In een aantal regio's bestaat de wens om te komen tot een intensievere samenwerking tussen hogescholen en universiteiten in het opleiden en professionaliseren van leraren (voor zowel po, vo als mbo).
- De bestaande structuur van SO&P wordt verder uitgebouwd. Per sector worden afspraken gemaakt over de termijn waarop vóór 2030 alle studenten op worden geleid volgens dit opleidingsmodel, en over samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen in de fase na de initiële opleiding. Door de partnerschappen te verstevigen en samen te investeren in ontwikkelpaden na de initiële opleiding wordt de aantrekkelijkheid van het beroep vergroot en wordt de uitval tijdens de opleiding en in het beroep verminderd.
- Door te investeren in de verdere flexibilisering van lerarenopleidingen verwachten lerarenopleidingen responsiever te zijn en sneller in te kunnen spelen op inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Lerarenopleidingen continueren en intensiveren het gesprek met scholen en beroepsgroep over de samenwerking in het opleiden en professionaliseren van leraren.

Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen, 2020

Werkwijze

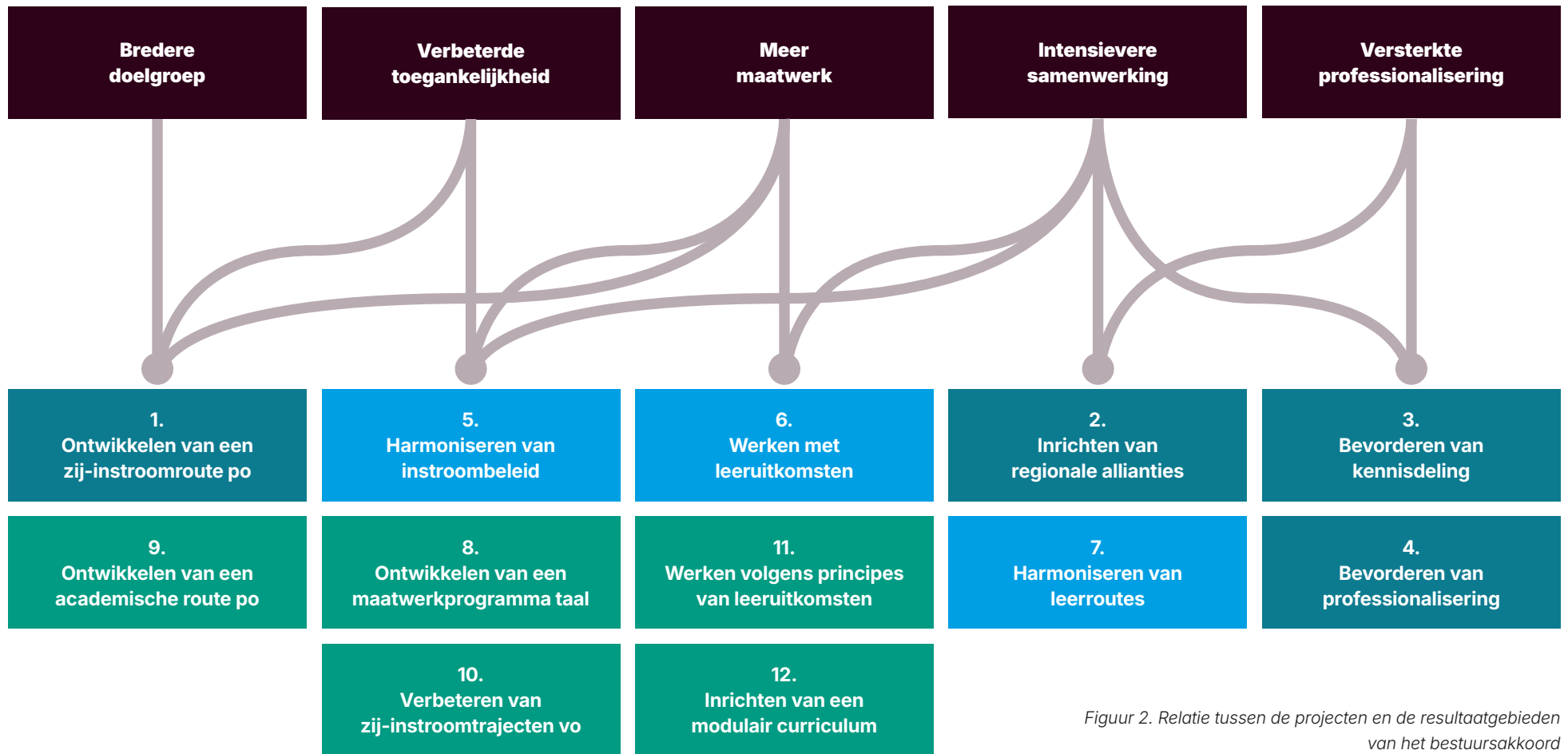
Hogescholen en universiteiten hebben in de periode 2020 tot en met 2024 samengewerkt aan het uitvoeren van de afspraken uit het bestuursakkoord, in goede afstemming met partners in het po, vo en mbo. Het programmabureau *10voordeleraar* van de VH heeft de hbo-lerarenopleidingen ondersteund bij de uitvoering van het bestuursakkoord. Daartoe is voor de looptijd van het bestuursakkoord een landelijke projectorganisatie ingericht, waarin werkgroepen de opdracht kregen om de afspraken uit het bestuursakkoord uit te voeren. De universitaire lerarenopleidingen hebben gezamenlijk uitvoering gegeven aan het bestuursakkoord binnen de Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL). Per actielijn is een projectgroep geformeerd met deelnemers vanuit verschillende universiteiten.

De hogescholen en universiteiten hebben intensief samengewerkt aan twaalf projecten (zie figuur 1). Voor ieder project zijn een of meer landelijke werkgroepen samengesteld met ervaren professionals vanuit de lerarenopleidingen. Vier projecten werden door de hogescholen en universiteiten samen uitgevoerd, drie projecten hadden specifiek betrekking op de hbo-lerarenopleidingen en vijf projecten hadden specifiek betrekking op de wo-lerarenopleidingen. Ieder project heeft bijgedragen aan één of meer resultaatgebieden (zie figuur 2). Vanuit de werkgroepen werd samengewerkt en afgestemd met het werkveld en andere relevante partners. De voortgang van de projecten werd twee keer per jaar besproken in een bestuurlijk overleg tussen OCW, VH en UNL. Daarnaast vond er een onafhankelijke evaluatie plaats, met een tussenmeting na 2 jaar en een eindevaluatie begin 2025.

Figuur 1. Overzicht van de projecten

Gezamenlijke projecten hbo-wo	
1	Ontwikkelen van een zij-instroomroute po Gezamenlijk ontwikkelen academische zij-instroomroute primair onderwijs
2	Inrichten van regionale allianties Intensiveren samenwerking hbo en wo lerarenopleidingen
3	Bevorderen van kennisdeling Kennisdelen en samenwerken in het flexibiliseren van de lerarenopleidingen
4	Bevorderen van professionalisering Professionaliseren van lerarenopleiders voor flexibel opleiden
Projecten hbo-opleidingen	
5	Harmoniseren van instroombeleid Harmoniseren EVC- en vrijstellingenbeleid (brede intake)
6	Werken met leeruitkomsten Flexibiliseren op basis van leeruitkomsten
7	Harmoniseren van leerroutes Harmoniseren en verhelderen van leerroutes voor het primair onderwijs
Projecten wo-opleidingen	
8	Ontwikkelen van een maatwerkprogramma taal Maatwerkprogramma voor zij-instromers in de talen tekortvakken (Alfa4all)
9	Ontwikkelen van een academische route po Academische opleidingsroutes primair onderwijs
10	Verbeteren van zij-instroomtrajecten vo Verbeteren intake, toelating en aanbod universitaire zij-instroom voor het vo
11	Verkennen van leeruitkomsten Leeruitkomsten verkennen en werken volgens enkele principes daarvan
12	Inrichten van een modulair curriculum In een modulair programma naar een eerstegraads bevoegdheid

Het bestuursakkoord heeft als doel de flexibilisering van de lerarenopleidingen te versnellen en versterken, zodat een bredere doelgroep kiest voor een carrière in het onderwijs en de uitval onder studenten en startende leraren wordt verminderd.

Figuur 2. Relatie tussen de projecten en de resultaatgebieden van het bestuursakkoord

Resultaten

In de afgelopen vier jaar zijn nagenoeg alle projecten succesvol afgerond. Hoewel er bij sommige deelprojecten sprake was van beperkende factoren waarop onvoldoende invloed kon worden uitgeoefend (zoals wettelijke beperkingen), kan worden gesteld dat de doelstelling van het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen is behaald.

De inspanningen in het kader van het bestuursakkoord hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het verbreden van de doelgroep, verbeteren van de toegankelijkheid en bieden van meer maatwerk in lerarenopleidingen. Zo zijn er passende programma's en instroomroutes ontwikkeld voor specifieke doelgroepen en zijn de informatievoorziening en procedures rondom de instroom verbeterd. Bovendien is er binnen leerroutes nu meer aandacht voor maatwerk voor een brede doelgroep studenten, waaronder overstappers vanuit andere opleidingen en sectoren. Voor hen zijn de drempels verlaagd, door eerder verworven kwalificaties (EVK) en eerder verworven competenties (EVC) beter mee te nemen in de samenstelling van hun opleidingstraject. Binnen de opleidingen is voor studenten meer ruimte gecreëerd om een leerroute vorm te geven op basis van persoonlijke behoeften en interesses. De inspanningen hebben ook geleid tot een intensievere samenwerking tussen hbo- en wo-lerarenopleidingen en versterkte professionalisering op het gebied van flexibilisering.

In dit hoofdstuk worden per resultaatgebied enkele voorbeelden uitgelicht. Deel II van dit rapport bevat een uitgebreid overzicht van de belangrijkste resultaten per project.

Bredere doelgroep

Het bestuursakkoord heeft geresulteerd in meer mogelijkheden voor een bredere doelgroep van studenten. Dit is bijvoorbeeld bereikt door het creëren van academische routes voor het primair onderwijs, (zij-)instroomprogramma's en door studenten meer keuze- en doorstroommogelijkheden te bieden. Trajecten sluiten zo meer aan bij de persoonlijke kenmerken en interesses van een diverse studentenpopulatie.

- De educatieve opleidingen van Fontys hebben hun krachten gebundeld om samen met studenten en het werkveld een nieuw onderwijsmodel vorm te geven, met meer flexibiliteit en mogelijkheden voor maatwerk. Het nieuwe onderwijsmodel geeft studenten meer keuze- en doorstroommogelijkheden, waardoor ze zelf kunnen bepalen om binnen hun opleiding te verbreden of juist te specialiseren. Naast

Van de groep die dit jaar startte in onze reguliere deeltijdopleiding heeft de helft al een aanstelling in het onderwijs, als onderwijsassistent of leerkracht-ondersteuner. Ook in de voltijd zien we dat zij-instromers in het derde leerjaar steeds vaker een aanstelling op een school krijgen. Dat vraagt van ons dat we meedenken over een nieuw evenwicht tussen werk en studie.

Henry van Kraanen

Leerteambegeleider deeltijd en zij-instroom,
Hogeschool Utrecht

flexibilisering voor studenten die de opleiding nu al volgen, wil Fontys hiermee ook nieuwe doelgroepen aanspreken, zoals de zoekende student die 'iets in het onderwijs' wil gaan doen of de carrièreswitcher die wil versnellen.

- Voor het primair onderwijs is een nieuwe academische opleiding ontwikkeld, de Educatieve Master Primair Onderwijs (EMPO), die kan worden gevolgd in Amsterdam, Leiden en Rotterdam. Deze tweejarige masteropleiding trekt studenten met een bachelordiploma die anders niet of minder snel voor het onderwijs hadden gekozen. Studenten zijn tevreden, scholen zijn enthousiast over het programma en de instroom neemt toe.

Verbeterde toegankelijkheid

Het bestuursakkoord heeft geresulteerd in een beter toegankelijk aanbod van opleidingstrajecten voor een bredere doelgroep, waaronder overstappers uit andere opleidingen en sectoren. Dit is bereikt door in te zetten op het harmoniseren van procedures rondom vrijstellingen en EVC's, het verbeteren van de informatievoorziening en het beter ondersteunen van het intake- en toelatingstraject.

- De hbo-lerarenopleidingen hebben landelijke afspraken gemaakt over hoe zij omgaan met toelating, vrijstelling en samenstelling van de programma's. Potentiële studenten krijgen nu tijdens een zogenaamde 'brede intake' heldere en eenduidige informatie over zowel het EVC-proces als de opleidingsmogelijkheden.

Ik heb op de VvA Engels gestudeerd en ik wist dat een eerstegraads lerarenopleiding bij mij paste. Maar hoe ging ik dat doen naast een baan van vier dagen? Toen zag ik de vacature op Meesterbaan voor een kleine aanstelling van 0,2. Dat sprak me aan en zo kwam ik op het Aan de Slag voor de Klas-traject uit. Het was voor mij de enige mogelijkheid, want een deeltijdopleiding die je in je werkweek moet inpassen werkt voor mij niet. In plaats van elke week een dag studie, heb je hier vier weken in een jaar waarin je alle colleges volgt. Dat betekent dat je niet minder hoeft te gaan werken.

Sarah Welling

Zij-instroomer Universiteit van Amsterdam

- De drie technische universiteiten hebben programma's opgezet om een bredere doelgroep aan te spreken en ook professionals uit andere vakgebieden voor de klas te krijgen. De TU Delft heeft een innovatief concept opgezet waarbij experts uit het bedrijfsleven worden getraind tot co-teachers om onderwijs te verzorgen samen met bevoegde schooldocenten. De TU Eindhoven heeft een traject voor internationale zij-instroomers ontwikkeld. De Universiteit Twente heeft een assessmentcentrum opgericht dat niet alleen voor de eigen instelling beschikbaar is, maar ook door andere onderwijsinstellingen gebruikt kan worden. Door assessmentdagen te organiseren wordt de doorstroom van geschiktheidsonderzoeken bevorderd. Verschillende onderwijsinstellingen maken inmiddels gebruik van dit centrum.

Meer maatwerk

Het bestuursakkoord heeft geresulteerd in meer mogelijkheden voor het bieden van maatwerk binnen opleidingstrajecten op hbo- en wo-niveau. Dit is bereikt door het werken met (principes van) leeruitkomsten en door het onderwijs te modulariseren.

- De hbo-lerarenopleidingen hebben ingezet op het werken met leeruitkomsten om beter maatwerk voor hun studenten te realiseren. De keuze voor het werken met leeruitkomsten en het leerwegaafhankelijk aantonen daarvan geeft meer ruimte aan praktijkleren en aan het benutten van de diversiteit van leerwerkplekken. Zo heeft de pabo van Hogeschool Utrecht voor het traject Zij-instroom in Beroep (ZiB) de landelijke bekwaamheidseisen vertaald naar negen leeruitkomsten op drie niveaus (basisbekwaam, gevorderd bekwaam en startbekwaam), waardoor ze studenten veel meer maatwerk kunnen bieden. Het geschiktheidsonderzoek voor de ZiB bestaat nu uit een traject van negen weken en 30 ECTS. Als de zij-instroomer daarna aan de opleiding begint, heeft die het niveau basisbekwaam al aangetoond voor pedagogisch, didactisch en professioneel. Vanaf het moment dat de zij-instroomer bij de lerarenopleiding binnenkomt vormt de eigen onderwijspraktijk het vertrekpunt voor het leren. Ook bij de deeltijdopleiding realiseert de opleiding steeds meer maatwerk, omdat de doelgroep verandert en de helft van de studenten inmiddels binnenkomt met een aanstelling in het onderwijs als onderwijsassistent of leerkrachtondersteuner.

- Om beter aan te sluiten bij de behoeften van studenten, is door de universitaire lerarenopleidingen in Amsterdam, Utrecht en Leiden een volledig gemodulariseerd curriculum ontwikkeld. Daarbij heeft de Universiteit van Amsterdam meer practica toegevoegd aan het curriculum, zodat praktijk en theorie actief worden gekoppeld. De Vrije Universiteit Amsterdam heeft vier specialisaties toegevoegd, waarmee studenten rond één centraal thema de theorie aan de praktijk verbinden. Bij de Universiteit Leiden werken studenten in een cyclisch leerproces rondom hun onderwistaken, waarbij praktijkervaringen het uitgangspunt vormen voor de colleges. De Universiteit Utrecht heeft bij het curriculum nieuwe keuzemodules ontwikkeld. De keuzevakken van deze lerarenopleidingen en enkele andere universiteiten staan open voor elkaars studenten.

Ik heb het als een groot pluspunt ervaren dat ik mijn eigen opleidingsroute mag bepalen. Voor mij zijn flexibiliteit in het programma en de toetsing daarin het belangrijkste. Ik weet welke bekwaamheidseisen ik aan het einde moet aantonen. De opleiding biedt een lijst met modules aan die je kunt volgen om daar te komen. Je werkt naar een portfolio toe, kiest zelf wat je wanneer wilt doen en hoe je dat via beroepsproducten aan je eigen onderwijs wilt koppelen. Ik vind dat fantastisch.

Inge van Witzenburg

Zij-instroomer Hogeschool Utrecht

Intensievere samenwerking

Het bestuursakkoord heeft geresulteerd in intensievere samenwerking tussen hbo- en wo-lerarenopleidingen en de onderwijssectoren, onder meer op het gebied van instroombeleid, flexibilisering, harmonisatie en professionalisering. Dit is bereikt door het inrichten van regionale allianties en afstemming binnen gezamenlijke projecten.

- Er zijn zeven regionale en twee landelijke allianties ingericht waarin lerarenopleidingen profiteren van elkaars expertise en gezamenlijk vormgeven aan opleidingsroutes, professionaliseringsaanbod, onderwijsontwikkeling en onderzoek. De allianties werken intensief samen met scholen, leraren en andere partners. Zo dragen zij, afgestemd op de regionale context en behoeften, bij aan goed onderwijs voor iedereen. Afspraken die voortvloeiden uit de landelijke projecten van het bestuursakkoord zijn door de allianties concreet uitgewerkt en vertaald naar afspraken binnen de desbetreffende regio's.
- Voor aankomende studenten waren de mogelijkheden van de diverse opleidingstrajecten tot leraar niet altijd duidelijk. Niet elke instelling bood dezelfde trajecten aan en de verschillen en overeenkomsten waren niet altijd helder. De hbo-lerarenopleidingen hebben daarom gewerkt aan het in beeld brengen van de belangrijkste hoofdroutes die leiden tot een bevoegdheid in het primair onderwijs. Op basis van dat overzicht zijn aanbevelingen gedaan om de routes te harmoniseren, door een generiekere naam- en

vormgeving te hanteren en door het ontschotten van routes, varianten en trajecten.

- Zowel binnen de hbo- als binnen de wo-lerarenopleidingen is samengewerkt aan harmonisering van het erkennen en waarderen van EVC's. Opleidingen hebben meer inzicht gekregen in elkaars werkwijze en afgestemd over overeenkomsten en verschillen, zodat de EVC-procedures konden worden gestroomlijnd. Binnen de hbo-lerarenopleidingen is de 'brede intake' ontwikkeld. Daarin zijn een landelijke EVC-procedure en het profiel en de professionalisering van EVC-assessoren beschreven, en zijn beoordelingskaders voor vrijstellingen opgesteld.

Het is allemaal maatwerk, waarbij de lerarenopleiding en de opleidingsschool gezamenlijk bekijken wat nodig en mogelijk is. We hebben bijvoorbeeld voor een aantal mensen die deelnamen aan de 3-daagse training 'Ontdek je Talent als Docent' gekeken hoe we die via het zij-instroomtraject toelaatbaar krijgen voor de opleiding. We geven ze daar nu een betaalde studietijd voor. Op alle borden wordt geschakeld om deze mensen bevoegd te krijgen en we dragen gezamenlijk de verantwoordelijkheid. Nog nooit is er zo bewust samengewerkt op dit soort casussen.

Marcelle Hobma

Projectleider maatwerktrajecten Vrije Universiteit Amsterdam en coördinator Regionale Opleidingsschool Amstelland e.o. (ROSA)

Binnen het wo is er een landelijk netwerk van examen- en toelatingscommissies dat implementatie van de harmonisering van toegangseisen voor zij-instromers begeleidt en onderhoudt, en scholingsplannen voor ZIB-trajecten afstemt.

Versterkte professionalisering

Het bestuursakkoord heeft geresulteerd in meer aandacht voor professionalisering. Dit is bereikt door in te zetten op het verder professionaliseren van opleiders, door gezamenlijk te ontwikkelen op het gebied van flexibilisering en door het organiseren van kennisdeling.

- Hbo- en wo-lerarenopleidingen hebben gezamenlijk een professionaliseringslijn ontwikkeld voor lerarenopleiders die in flexibele opleidingstrajecten werken, rond thema's als EVC, intake, assessment en begeleiding. Daarnaast zijn er professionaliseringstrajecten ontwikkeld voor instituutsassessoren, schoolopleiders en veldassessoren. De Universiteit Utrecht heeft voor docenten en studenten een opleidingsvisie op zij-instroom opgesteld.
- De hogescholen hebben in samenwerking met het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P) een digitaal platform ontwikkeld waar opleiders kennis kunnen halen en delen.
- Tijdens verschillende landelijke bijeenkomsten is aandacht besteed aan de voortgang en (implementatie van) resultaten van het bestuursakkoord, in de vorm van presentaties,

Er is geen tekort aan mensen die het onderwijs in willen, maar het vraagt veel van de sector om die mensen op een passende plek in het onderwijs te krijgen.

Ricus Dullaert

Coördinator externe samenwerking
Rijksuniversiteit Groningen

discussies en workshops. Dit gebeurde onder meer op jaarlijkse conferenties van het bestuursakkoord, een studiedag van de Vereniging Lerarenopleiders Nederland (Velon) in november 2023, het Velon-congres in maart 2024 en het jaarcongres van de Vereniging Hogescholen in april 2024. Op 6 februari 2025 vond het gezamenlijke slotcongres van het bestuursakkoord plaats.

- Informatie over flexibilisering en de resultaten van het bestuursakkoord zijn gedeeld op de websites lerarenvoormorgen.nl (VH) en universitaireaanpaklerarentekort.nl (UNL).

Blik op de toekomst

Hoewel het bestuursakkoord is afgerond, is de opdracht nog niet voltooid. Veel van de behaalde resultaten vragen om verdere ontwikkeling, verfijning en verduurzaming. Een belangrijke vervolgstap is het blijvend stimuleren van zij-instroom in de lerarenopleidingen. Samen met onderwijspartners moet continu worden scherpgesteld wat er nodig is om deze doelgroep te interesseren en te behouden voor het leraarschap. De focus ligt daarbij op het bieden van maatwerk in werving, opleiding en begeleiding van zij-instromers. Momenteel wordt samen met het ministerie van OCW gewerkt aan een Plan van aanpak Zij-instroom, dat duidelijke en werkbaar regelgeving biedt om zij-instromers succesvol op te leiden.

De VH en UNL vinden het belangrijk om de nauwe samenwerking met betrekking tot afstemming en professionalisering in stand te houden. De onderwijsregio's vormen een belangrijke pijler voor het verduurzamen van de opbrengsten van het bestuursakkoord. Lerarenopleidingen spelen hierin, samen met partnerschappen, een cruciale rol in de vijf functies: werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren. Door hun jarenlange samenwerking binnen partnerschappen en SO&P kunnen lerarenopleidingen optreden als partner in onderzoek en innovatie, verbinder en procesregisseur en aanjager van de doorlopende professionalisering van leraren.

De succesvolle samenwerking tussen de lerarenopleidingen van hogescholen en universiteiten in de afgelopen vier jaar geeft vertrouwen dat deze

inspanningen kunnen worden voortgezet. Bij de afronding van het bestuursakkoord hebben de lerarenopleidingen elkaar dan ook gevonden in een gezamenlijke belofte aan studenten:

Onze samenleving heeft een groot belang bij voldoende goed opgeleide leraren. Leraren die zich onderscheiden door een eigen profiel en samen een beroepsgroep vormen die in divers samengestelde schoolteams functioneert. Om daarin te voorzien, faciliteren lerarenopleidingen en hun partnerscholen samen passende opleidings- en professionaliseringstrajecten die voldoen aan de landelijk vastgestelde eindkwalificaties. De instellingen werken samen in procedures voor toelating en diplomatoekenning en er is lokaal ruimte om recht te doen aan de uniciteit van (aanstaande) leraren en de context waarvoor de leraar wordt opgeleid. Daarmee verhogen we de aantrekkelijkheid van het beroep en de opleiding en raken we de kern van dat beroep: de leraar die het verschil maakt.

Geef jezelf de volledige tijd die ervoor staat

Inge van Witzenburg werkt als kleuterleerkracht op een basisschool van de stichting PCOU in Utrecht. Ongeveer drie jaar geleden oriënteerde zij zich op werken in het onderwijs. 'Ik ben op het PCOU Willibrord terechtgekomen, een fantastische school in Utrecht met een heel goed schoolbestuur. Een nieuwe school, in een nieuwe wijk, in een nieuw gebouw dat de pedagogische visie van de school helemaal ondersteunt,' vertelt zij enthousiast. Inge volgt als cursist het traject Zij-instroom in Beroep aan de pabo van Hogeschool Utrecht (HU). Ze heeft het praktijkdeel afgerond en bereidt zich nu voor op de landelijke kennisbasistoets.

Belang van een goede werkgever

'Ik heb op mijn school een "zachte landing" gekregen door eerst een half jaar als onderwijsassistent te starten in een februariklas, waar de allerjongste kleuters instromen. Daar werd ik gekoppeld aan een ervaren collega. Het klikte als duo meteen. In die tijd heb ik ook het geschiktheidsonderzoek gedaan. Nadat ik daar goed doorheen was gekomen, ben ik in september van dat jaar met de opleiding begonnen.' Omdat het schoolbestuur de ervaring had dat er relatief veel zij-instromers uitvielen, besloot het om Inge het hele eerste jaar samen met een collega voor een groep te zetten. Zij mocht haar eigen collega kiezen. 'Dat was een hele jonge collega, maar ik vond haar erg goed en prettig. Ik heb met haar een prachtig eerste jaar gedraaid bij de kleuters,' blikt zij terug. Sinds afgelopen augustus 2024 staat Inge twee dagen alleen in een klas én nog een dag alleen in een andere klas. Die verdeling was haar bewuste keuze. 'Bij drie dagen op één klas zou ik namelijk

groepsverantwoordelijkheid hebben gekregen. Dat vond ik niet handig zolang ik nog studeerde. De school vond mijn voorgestelde verdeling prima. Ik kan dus ook echt zeggen dat ik mij vanuit mijn werk enorm gesteund voel.'

Overstap vanuit een ander beroep

Inge heeft CIOS gedaan, vervolgens sociaalpedagogische hulpverlening, gevolgd door de lerarenopleiding pedagogiek. 'Ik heb tien jaar in het mbo gewerkt op de opleidingen Onderwijsassistent, Pedagogisch medewerker en Gespecialiseerd medewerker kinderopvang,' zegt zij. Na een opleiding voor Toezichthouder kinderopvang heeft Inge nog een aantal jaren als toezichthouder gewerkt. Daarop ging zij aan de slag als kwaliteitsadviseur binnen de kinderopvang en volgde zij een opleiding voor adviesvaardigheden. 'En toen kwam corona. Met al mijn ervaring en opleidingen zat ik ineens thuis achter mijn beeldscherm. Daar werd ik heel ongelukkig van. Het eerste wat ik dacht was: ik moet terug het onderwijs in! Maar ja, welke doelgroep zou dat dan moeten zijn? Want met mijn ervaring kon ik natuurlijk alle kanten op. Ik stelde mijzelf de vraag, waar word ik nou écht heel blij van? En dat was voor mij het jonge kind,' aldus Inge.

Dit ga je echt niet zomaar even doen.

De opleiding is echt pittig

Inge heeft grote bewondering voor iedereen die vanuit een totaal ander beroep besluit om het basisonderwijs in te gaan. 'Want zelfs met mijn achtergrond is lesgeven in het basisonderwijs voor mij weer een nieuw vak. Dat vraagt om beroepsgerichte vaardigheden en vakspecifieke kennis,' constateert zij. 'Dit ga je echt niet zomaar even doen. Het is heel pittig en vraagt een behoorlijke tijdsinvestering. Je gaat niet alleen een nieuw vak leren. Je gaat ook ineens vanuit een ander beroep, waarin je goed was en werd gewaardeerd op je expertise, terug naar de rol van lerende.'

Keuze voor Hogeschool Utrecht

Waarom heeft Inge voor een pabo-opleiding aan de HU gekozen? 'Een oud-collega uit de kinderopvang was een jaar voor mij met die opleiding gestart en was enthousiast over de HU. Ik belde daarop met de HU en kreeg een hele vlotte opleider aan de telefoon. Die gaf mij enthousiast antwoord op de vragen die ik belangrijk vond,' antwoordt zij. 'Zoals, hoe zien de lessen eruit, wat mag ik daarin zelf bepalen, in hoeverre is er een vast programma, wat mag ik gebruiken om aan te tonen wat ik al kan zodat ik mijn opleiding op maat kan maken, en welke vormen van toetsing bieden jullie aan? Voor mij waren flexibiliteit in het programma en de toetsing het belangrijkste. De HU was net gestart met een nieuw curriculum en ik hoorde alleen maar dingen over "vrijheid" en "op maat". Het klonk goed allemaal en ik werd er blij van.' Inge is ook enthousiast over de manier waarop de HU het geschiktheidsonderzoek vorm geeft, namelijk als 'narratief zelfportret'. 'Die opdracht gaat over een

Voor mij waren flexibiliteit in het programma en de toetsing het belangrijkste.

aantal vragen. Welke mensen willen we in het onderwijs hebben? Wat zijn hun ideeën over onderwijs, samenleving, ouders en opvoeden? En welke kernwaarden vinden die mensen belangrijk? Het schrijven van dat narratief zelfportret was de eerste opdracht van het geschiktheidsonderzoek.'

Eigen route bepalen

Je eigen opleidingsroute bepalen heeft Inge als een groot pluspunt ervaren. 'Je weet welke bekwaamheidseisen je aan het einde moet aantonen. De opleiding biedt een lijst met modules aan die je kunt volgen om daar te komen. Je werkt naar een portfolio toe, kiest zelf wat je wanneer wilt doen en hoe je dat via beroepsproducten aan je eigen onderwijspraktijk wilt koppelen. Ik vind dat fantastisch,' stelt Inge vast. 'Maar ik ken ook studenten die dat moeilijk vinden en liever verteld krijgen wat ze wanneer moeten doen. Voor hen is deze manier van opleiden best lastig. Gelukkig kunnen we elkaar dan helpen in ons wekelijkse leerteam. Iemand die het moeilijk vindt om zelf structuur aan te brengen, helpen we om er zo samen doorheen te komen.'

Versnellen?

Had Inge de pabo wel kunnen versnellen op basis van haar vooropleiding en ervaring? 'Ik denk eigenlijk dat je niet moet willen versnellen, ook niet met mijn achtergrond. Misschien is denken te kunnen versnellen zelfs wel wat overmoedig. Het traject duurt in de basis niet voor niets twee jaar. Daaraan moet je niet willen schaven,' vindt Inge. 'Je begint aan een ander vak, je bent op een ander moment in je leven dan toen je aan je eerste studie begon en het verrijkt je ook gewoon. Geef jezelf de volledige tijd die ervoor staat. Er komt namelijk zoveel bij kijken. De praktijk is heel pittig, zeker als je nog nooit in een school hebt gewerkt. Ik denk dat ik dat met recht kan zeggen, omdat ik lang zowel binnen als buiten het onderwijs heb gewerkt.'

Meer interviews met studenten en opleiders van de hbo-lerarenopleidingen zijn te vinden op www.lerarenvanmorgen.nl

Inge van Witzenburg

Dennis Basten

Ik hoop die docent te zijn waar je nog

Dennis Basten volgde de educatieve minor tijdens zijn derde jaar van de bachelor Science. Daarna koos hij voor de tweejarige master Science & Education aan de Radboud Universiteit. Naast zijn studie is hij aan het werk gegaan als docent natuurkunde op zijn oude middelbare school, het Valuascollege in Venlo.

Een onverwachte liefde voor het onderwijs

Toen Dennis begon aan de bachelor Science had hij niet kunnen bedenken dat hij voor de klas terecht zou komen. In zijn derde jaar koos hij de educatieve minor met het idee dat hij in ieder geval een extra diploma op zak zou hebben als het leraarschap niets voor hem zou zijn. Maar hij bleek het geweldig te vinden. 'Door die minor wist ik dat ik echt het onderwijs in wilde,' vertelt Dennis. 'Ik heb nog even getwijfeld over een master die een brug slaat tussen politiek en wetenschap, maar ik vond het onderwijs te leuk.' En het ging hem ook goed af, zo bleek tijdens de minorstage op zijn vroegere middelbare school, het

Ik merkte dat ik het leuk vond om voor de klas te staan en met leerlingen over van alles en nog wat te praten.

Valuascollege. Dennis: 'Ik merkte dat ik het leuk vond om voor de klas te staan en met leerlingen over van alles en nog wat te praten. Na twee maanden werd ik gevraagd om in te vallen en kreeg ik een vast contract aangeboden. Sindsdien werk ik hier als docent natuurkunde. Ik ben hier, nadat ik mijn diploma had behaald, eigenlijk maar twee jaar weg geweest.'

Voor de klas en in de collegebanken

Stage lopen, zijn bacheloropleiding afronden, vervolgens een tweejarige master doorlopen en daarnaast voor de klas staan. Dat moet toch behoorlijk pittig geweest zijn? Dennis vertelt daar vrij laconiek over: 'Ik begon met vier lesuren tijdens mijn bachelor. Wat het pittig maakte was het heen en weer reizen tussen de school in Venlo en de universiteit in Nijmegen en het schakelen tussen het docentschap en het zelf volgen van vakinhoudelijke colleges. Maar ik wilde toch mijn bachelor in drie jaar halen en dat is gelukt. Daarna startte ik met de tweejarige master Science & Education en bleef ik een aantal uren lesgeven. In het eerste masterjaar heb ik de inhoudelijke schoolvakken gevolgd en een stage bij de Radboud Docentenacademie gedaan, waar ik onderzoek deed voor CITO. In het tweede jaar had ik een aanstelling van 0.5 fte. Het was zeker druk, maar het voelde goed en ik voelde me als oud-leerling thuis op deze school.'

Academisch leren leren

Dennis geeft nu les in de boven- en onderbouw. Samen met zijn vroegere docent die nu zijn collega is, staat hij voor acht clusters natuurkunde in de bovenbouw. Daarnaast geeft hij nog les aan drie derde

eens aan terugdenkt

klassen in de onderbouw. Waar merkt hij aan dat hij een academisch opgeleide docent is? Dennis: 'Misschien zit dat hem in hoe ik mijn lessen vormgeef. Ik vlieg de dingen soms iets anders aan. Sowieso leg ik altijd uit waarom leerlingen iets moeten leren, anders doen ze er minder voor. Maar ik laat ze bijvoorbeeld ook een vraag stellen en daar een oplossing voor uitwerken. Dat gebeurt in duo's waarbij de een bijhoudt met welke oplossingsstrategie de ander bezig is. Je kunt een vraagstuk stapsgewijs aanpakken. Lezen, analyseren, uitwerken, et cetera. Maar onderzoek wijst uit dat mensen die gemiddeld hoger scoren, die stappen niet chronologisch doorlopen. Die switchen tussen lezen, analyseren, lezen, uitwerken. Ik vertel mijn leerlingen dat ze op een hoger gemiddelde kunnen komen door het op deze manier aan te pakken. Zo probeer ik ze een academische manier van leren aan te leren.'

Ook maatschappelijke vraagstukken zoals de energietransitie worden besproken tijdens de natuurkundeles. Dennis vindt het daarnaast leuk om de juniorversie van de AIVD-kerstpuzzel met zijn leerlingen te doen. 'Voor dit soort puzzels heb je ook een academische manier van denken nodig, dat vind ik mooi om te gebruiken.'

Klein duwtje, groot effect

Dennis wil leerlingen graag enthousiast maken voor het vak natuurkunde en toont zich ook een ware ambassadeur van het leraarschap. Zijn leerlingen mogen altijd terugkomen naar school om een keer mee te lopen. Daarnaast wil hij ook een sociale docent zijn. 'Soms komen ze ook als ze twijfelen over hun

Je kunt altijd wel meer verdienen, maar je moet doen waar je gelukkig van wordt. Ik vind het docentschap een supermooi beroep.

studiekeuze en advies nodig hebben,' vertelt Dennis. 'Vorig jaar had ik een leerlinge die natuurkunde wilde gaan studeren, maar zich afvroeg of ze zou passen tussen de overwegend mannelijke studentengroep. Ze was bovendien een sociaal type en het stigma van natuurkundigen is dat die niet bepaald sociaal zijn. Na de introductieweek stond ze hier bijna in tranen. Ik heb toen met haar gepraat en kreeg na een week een mailtje dat ze een aantal soulmates had gevonden en dat het goed ging. Je doet het daar niet voor, maar het is mooi als een leerling met zoiets kleins gelukkig is. Iedereen heeft wel een docent van vroeger die hem bijblijft. Ik vind het fijn als ik zo'n docent kan zijn.'

Met hart en ziel voor de klas

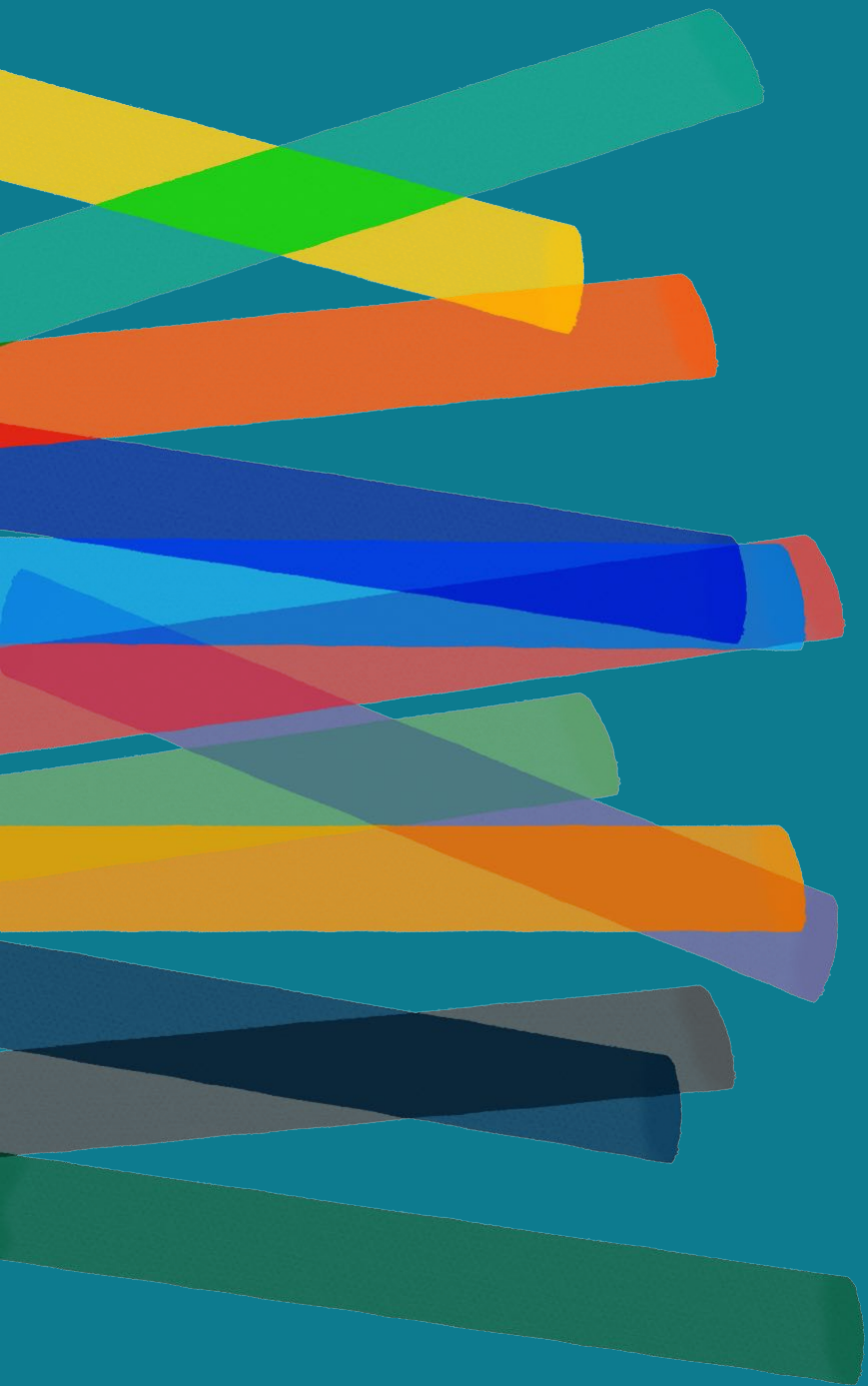
Over zijn verdere schoolcarrière denkt Dennis nog niet te veel na. Hij is sinds kort MR-lid, is ooit gevraagd om leerlingcoördinator te worden, en ook zien sommige

collega's hem wel als teamleider. Dennis vindt het allemaal interessant, maar geeft aan: 'Ik vind het lesgeven veel te leuk. Met andere taken erbij zou ik minder lesgeven en als teamleider helemaal niet meer. Dan kom ik voor mijn gevoel te ver van de leerlingen af te staan, dus ik houd het voorlopig bij de MR. Dat is ook een mooie plek om een extra steentje bij te dragen aan de school.'

Hij stipt tot slot nog even het hardnekkige beeld aan dat je als docent slecht verdient. Dennis: 'In de eerste les van het jaar vertel ik de leerlingen mijn verhaal. Standaard vragen ze dan waarom ik met een universitaire studie voor de klas ga staan. Daar verdienen je toch niks mee? Ik zeg dan: heb je wel eens opgezocht wat je kunt verdienen als leraar? Stomverbaasd zijn ze als ze die bedragen horen. Je kunt altijd wel meer verdienen, maar je moet doen waar je gelukkig van wordt. Ik vind het docentschap een supermooi beroep.'

Iedereen die dat mooie beroep overweegt, is van harte uitgenodigd om een dagje met Dennis mee te lopen.

Meer interviews met studenten en opleiders van de wo-lerarenopleidingen zijn te vinden op www.universitaireaanpaklerarentekort.nl

Deel II

Projectresultaten

Ontwikkelen van een zij-instroomroute po

Gezamenlijk ontwikkelen academische zij-instroomroute primair onderwijs

Doel

Het aantal zij-instromers in het primair onderwijs met een universitaire vooropleiding is groot. Om hen een passende opleidingsroute te bieden, willen universiteiten en hogescholen gezamenlijk academische zij-instroomroutes primair onderwijs ontwikkelen, vanuit de bestaande academische lerarenopleidingen primair onderwijs (alpo). De nieuwe academische zij-instroomroute wordt in drie regio's ontwikkeld en wordt toegespitst op zij-instromers met een universitaire vooropleiding. Het uitgangspunt is dat dit het traject aantrekkelijker maakt voor deze doelgroep, waarmee de instroom vergroot wordt en zij-instromers behouden worden voor het primair onderwijs.

Werkwijze

Bij dit project zijn de volgende hbo- en universitaire lerarenopleidingen betrokken:

- Hogeschool van Amsterdam
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Hogeschool Leiden
- Universiteit Leiden
- Hogeschool Utrecht
- Universiteit Utrecht

De universiteiten en hogescholen binnen de alpo's van Amsterdam (VU), Leiden en Utrecht hebben gezamenlijk academische zij-instroomroutes ontwikkeld, toegespitst op zij-instromers met een

academische vooropleiding. De zij-instroomroutes zijn specifiek afgestemd op de voorkennis, capaciteiten en behoeften van deze studenten.

In 2021 zijn de plannen goedgekeurd en startten de eerste pilots in Amsterdam en Utrecht. In 2022 had de MPabo Utrecht het curriculum gereed en schreven de eerste studenten zich in. Ook gingen in dat jaar de eerste cursussen van de academische zij-instroomroutes van Amsterdam en Leiden van start. De zij-instroomroutes worden gemonitord, geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. De opleidingen hebben gesprekken met de scholen in de regio om de ontwikkelingen af te stemmen, onder andere via bestaande samenwerkingen in de partnerschappen Samen Opleiden en Professionaliseren. Er wordt ook afgestemd met de PO-Raad en de Beroepsvereniging Academici Basisonderwijs (BAB).

Resultaten

Utrecht. De ontwikkeling van de flexibele deeltijd-pabo voor academici is afgerond. Er staat nu een tweejarig MPabo-curriculum dat wordt geëvalueerd, waarbij met name wordt gekeken naar de haalbaarheid van het voltooien van de opleiding binnen twee deeltijdjaren. Studenten blijven het traject als zwaar ervaren.

Met het oog op de zwaarte van de combinatie van een master met een deeltijd-pabo, is onderzocht of het mogelijk is om een minor tot leraar basisonderwijs op te zetten binnen de universitaire bachelors. Studenten die een dergelijke minor hebben afgerond, zouden een half jaar vrijstelling krijgen binnen het tweejarige traject van de flexibele deeltijd-pabo voor academici.

Deze opleiding kunnen ze dan na het afronden van hun universitaire bachelor of masteropleiding volgen. Tijdens het volgen van de deeltijd-pabo zouden ze dan al aan de slag kunnen gaan als onderwijsassistent. De minor biedt mogelijkheden voor een brede doelgroep (bijvoorbeeld ook voor bachelorstudenten (pedagogische wetenschappen en psychologie) en is inmiddels in ontwikkeling.

De samenwerking met scholen is verder verbeterd door de erkenning van de aanvraag tot Aspirant Opleidingsschool voor academici. Voor studenten zijn de onderwijsleeromgevingen op elkaar afgestemd en er worden steeds meer kansen benut om de academische leerkrachten, ook na de studie, goed in te zetten in scholen.

Leiden. Er is een aantal academische modules ontwikkeld, waarbij vakken uit het reguliere zij-instroomtraject zijn veracademiseerd. Dat wil zeggen dat een bestaand vak van een hogeschool is aangevuld met een academische oriëntatie en door de universiteit wordt gegeven. Deze vakken staan deels open voor alle zij-instromers en deels voor diegenen die zich voor de academische track van de zij-instroomroute voor de opleiding leerkracht primair onderwijs hebben ingeschreven. De studenten in Leiden zijn enthousiast over dit aanbod.

Amsterdam. De Vrije Universiteit Amsterdam biedt pedagogiekvakken aan voor studenten van de zij-instroomroute van de Hogeschool van Amsterdam en de IPabo. Omdat de VU constateerde dat er weinig animo was voor dit aanschuifonderwijs, is in 2023 het

oorspronkelijke aanbod van vier vakken teruggebracht naar twee. Het aanbieden van de cursussen blijkt ook in organisatorische zin veel voeten in de aarde te hebben en is in die zin niet flexibel. De universiteit en de beide hbo-instellingen hebben de meerwaarde van deze samenwerking besproken en hebben op basis daarvan besloten om deze route na de projectperiode niet voort te zetten.

Inrichten van regionale allianties

Intensiveren samenwerking hbo en wo lerarenopleidingen

Doel

Om tegemoet te komen aan de urgente vraag naar voldoende, goed opgeleide leraren, om beter gebruik te maken van elkaars expertise, en (aspirant-)leraren een helder en zo goed mogelijk passend opleidingsaanbod te presenteren, bundelen hogescholen en universiteiten hun krachten in regionale allianties. Hierin wordt ook samengewerkt met schoolbesturen in het po, vo en mbo, gemeente en bedrijfsleven. Daarbij wordt gebruik gemaakt van bestaande, succesvolle samenwerkingsverbanden, zoals de partnerschappen voor het Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P). De vorm en inhoud van de regionale allianties kan verschillen, afhankelijk van de regionale context en behoeften.

Werkwijze

Op basis van de afspraken uit het bestuursakkoord hebben de Vereniging Hogescholen (VH) en de Universiteiten van Nederland (UNL) in 2021 alle hogescholen en universiteiten met een lerarenopleiding uitgenodigd om tot zogenaamde regionale allianties te komen. Het initiatief voor de vorming van de allianties lag bij de instellingen, waarbij de VH en de UNL procesondersteuning boden. Via een zorgvuldig proces van peer review kwamen de allianties en hun plannen tot stand. Na beoordeling van position papers van ieder samenwerkingsverband is in april 2022 een landelijk dekkend netwerk gevormd van

zeven regionale opleidingsallianties, waarin alle hbo- en universitaire lerarenopleidingen zijn vertegenwoordigd. Daarnaast functioneren er twee landelijke allianties: de Educatieve Levensbeschouwelijke Alliantie en de Groene Educatie Alliantie. In de allianties bundelen lerarenopleidingen hun krachten op het gebied van opleiden en onderzoek, en vergroten daarmee hun waarde voor het (regionale) scholenveld.

De introductie van de onderwijsregio's in 2024 betekent dat de regionale allianties van lerarenopleidingen, zo'n anderhalf jaar na hun eigen ontstaan, zich moeten verhouden tot een nieuwe vorm van regionale samenwerking in het educatieve domein, met een ander schaalniveau (de allianties beslaan veelal een groter regionaal gebied dan de onderwijsregio's). In zowel de allianties als in de onderwijsregio's wordt ingezet op samenwerking tussen scholen en lerarenopleidingen, en wordt voortgebouwd op bestaande vormen van samenwerking, zoals SO&P en RAP (Regionale Aanpak Personeelstekorten). De kracht van de allianties is dat de lerarenopleidingen als kennisinstellingen zijn ingebed in de regio, onder andere door de jarenlange samenwerking in partnerschappen SO&P, en dat ze vanuit die samenwerking kunnen fungeren als netwerkverbinder in de regio. Nadat de Realisatie Eenheid (RE), die de vorming van de onderwijsregio's ondersteunt, inzag dat ze te weinig aandacht hadden voor de rol van de regionale allianties, heeft de RE een subsidie ter beschikking gesteld aan de VH en UNL, om in 2024 via een lerende aanpak te komen tot een strategische (her)positionering van de allianties in de

context van de onderwijsregio's. Voor 2025 is deze subsidie verlengd.

Bij de keuze voor regionalisering in de aanpak van een complex probleem als het lerarentekort is veel afhankelijk van de kwaliteit van netwerksamenwerking tussen de betrokken partners, en van regionale factoren en geschiedenis. Daarnaast spelen vragen als: Hoe kan de parallelle ontwikkeling van verschillende vormen van regionale samenwerking bijdragen aan de regionale aanpak van het lerarentekort? Wat is een passende schaalgrootte voor de aanpak van de verschillende facetten van het lerarentekort? Hoe kan in de keuze voor regionalisering concurrentie in en tussen regio's worden voorkomen? Wat zijn eventuele risico's en hoe kunnen we deze zo klein mogelijk houden? Antwoorden op deze vragen moeten in 2025 leiden tot duidelijkheid over de rol en vorm van regionale samenwerking tussen lerarenopleidingen in de nieuwe context van de onderwijsregio's, en daarmee over het voortbestaan en de financiering van de huidige regionale allianties.

Resultaten

Samenwerking in de regio. In de beschrijving van de resultaten van de regionale allianties is 'samenwerking' het kernwoord; lerarenopleidingen in de regio (universitair en hbo) hebben elkaar gevonden in de ambitie om bij te dragen aan meer goed opgeleide onderwijsprofessionals voor de regio. De focus op een gezonde regionale onderwijsarbeidsmarkt en het besef dat samenwerking daarvoor de sleutel vormt, hebben

ervoor gezorgd dat concurrentie tussen instellingen – gedreven door bekostigingsprikkelers – niet meer dominant is. De vorming van de allianties zorgde voor een betere afstemming tussen opleidingen in de bestaande samenwerkingen van SO&P en RAP (waaronder de regionale onderwijsloketten). Verschillende allianties spelen vanaf de start een belangrijke rol in de regionale netwerkvorming en instellingen vertegenwoordigen elkaar in de vele onderwijsregio's die nu ontstaan. Met de subsidie die de allianties voor 2024 en 2025 van de RE hebben ontvangen ontwikkelen de allianties regionaal overdraagbare aanpakken op het gebied van netwerkvorming, kennisontwikkeling, kennisdeling en loopbaanontwikkeling.

Ontsluiten van regionaal aanbod. Vrijwel alle allianties hebben het gezamenlijke opleidings- en professionaliseringsaanbod van de deelnemende instellingen toegankelijk gemaakt. Een aantal heeft hiervoor inmiddels een website ingericht. In meerdere allianties hebben instellingen afspraken gemaakt over de regionale uitvoering van assessments voor deeltijd- en duale studenten. Zo heeft de alliantie Oost Werkt een regionale instellingsneutrale assessmentvoorziening gerealiseerd, die moet helpen om samen met de onderwijsregio's meer werkplekken voor zij-instromers in het primair onderwijs te realiseren.

Voor de werving en matching van deeltijd- en duale studenten hebben de allianties de samenwerking met de regionale instroommakelaars en -loketten geïntensiveerd. Door hun professionaliseringsaanbod

te bundelen en regionaal te ontsluiten, hebben de allianties de basis gelegd voor hun bijdrage aan de loopbaanontwikkeling van onderwijsprofessionals in het kader van de Nationale Aanpak Professionalisering van Leraren.

Kennispartner. Naast hun rol als opleider hebben lerarenopleidingen een onderzoeksfunctie. Met de vorming van de allianties werken de instellingen gezamenlijk aan het versterken van hun rol als regionale kennispartner. Dat heeft ertoe geleid dat verschillende allianties de toegang tot hun kennisinfrastructuur hebben verbeterd, en bijvoorbeeld samen met het regionale onderwijsveld onderzoeksaanvragen hebben gedaan. Het gaat daarbij om onderwijskundige vraagstukken van de regio, zoals laaggeletterdheid, maar ook over het toekomstbestendig anders organiseren van onderwijs, flexibilisering van curricula, inductie en de onderwijsarbeidsmarkt. Met de subsidie van de RE onderzoeken de allianties gezamenlijk hoe ze hun rol van kennispartner in de nieuwe context van de onderwijsregio's nog gericht kunnen inzetten voor opgaven van de regio.

Bevorderen van kennisdeling

Kennisdelen en samenwerken in het flexibiliseren van de lerarenopleidingen

Doel

De VH en UNL delen een langetermijnvisie op opleiden waarin de mogelijkheid tot maatwerk voor studenten de norm is. Om de krachten te bundelen en te leren van elkaars ervaringen en expertise, zullen de hogescholen en universiteiten de komende jaren samenwerken op het gebied van kennisdeling en professionalisering. Het werkveld wordt daar actief bij betrokken.

Werkwijze

In de afgelopen jaren hebben de HBO- en universitaire lerarenopleidingen via verschillende activiteiten gewerkt aan kennisdeling met elkaar en met partners van de lerarenopleidingen. Dat gebeurde onder andere op de jaarlijkse conferenties over de voortgang van het bestuursakkoord, in gezamenlijke workshops op de jaarlijkse congressen van de Velon en via kennisdeling met sociale partners, lerarenorganisaties en het Platform SO&P. Daarnaast werd in veel van de projecten van het bestuursakkoord – niet alleen de gezamenlijke – met regelmaat kennis uitgewisseld tussen hogescholen en universiteiten. De regionale allianties hebben in het bijzonder bijgedragen aan de (regionale) uitwisseling (zie project 2). Tenslotte is er gezamenlijk werk gemaakt van de professionalisering van lerarenopleiders over flexibel opleiden (zie project 4).

Resultaten

Blijvende uitwisseling tussen VH en UNL. De uitvoering van het bestuursakkoord werd de afgelopen jaren aangestuurd door een projectmanagementteam (VH) en een regiegroep (UNL). Beide kwamen tweemaandelijks bij elkaar voor onderlinge afstemming over de voortgang, en er is afgesproken om deze uitwisseling met een aangepaste frequentie voort te zetten na afloop van het bestuursakkoord.

Uitwisseling tussen instellingen. Instellingen geven kennisuitwisseling bij voorkeur vorm via bestaande netwerken, en willen daarmee voorkomen dat het ingewikkelde 'landschap' van de lerarenopleidingen nog complexer wordt. Daarbij vervullen de landelijke opleidingsoverleggen van hbo- en universitaire opleidingen een belangrijke rol, ontmoeten lerarenopleiders elkaar in het Velon-netwerk flexibilisering, en faciliteert het Platform SO&P met het 'Dossier curriculumontwikkeling & leeruitkomsten' een digitale omgeving voor kennisontwikkeling en -deling over flexibel opleiden. Dat instellingen elkaar inmiddels goed weten te vinden bleek ook toen beleidsadviseurs van de Hogeschool van Amsterdam en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen in december 2024 zelf het initiatief namen voor een 'pop-up' netwerkbijeenkomst over flexibilisering, die werd bezocht door bijna veertig collega's van hogescholen en universiteiten.

Uitwisseling op regionaal niveau. Ook en misschien wel juist op regionaal niveau vindt kennisuitwisseling plaats. De regionale allianties van de lerarenopleidingen hebben naast hun rol als opleider een rol in het initiëren en ontsluiten van onderzoek.

Met de vorming van de allianties werken de instellingen gezamenlijk aan het versterken van hun rol als regionale kennispartner. Dat heeft ertoe geleid dat verschillende allianties de toegang tot hun kennisinfrastructuur hebben verbeterd, en bijvoorbeeld samen met het regionale onderwijsveld onderzoeksaanvragen hebben gedaan.

Bevorderen van professionalisering

Professionaliseren van lerarenopleiders voor flexibel opleiden

Doel

Om de krachten te bundelen en te leren van elkaars ervaringen en expertise, zullen de hogescholen en universiteiten en het werkveld samenwerken aan een professionaliseringsaanbod voor lerarenopleiders en schoolopleiders, gericht op het opleiden en begeleiden van zij-instromers.

Werkwijze

De landelijke werkgroep 'professionalisering lerarenopleiders' was een brede werkgroep met vijftien leden vanuit dertien verschillende universiteiten en de hogescholen. De werkgroep beoogde een gezamenlijke en landelijke afstemming tussen alle lerarenopleidingen binnen het hbo en wo om door de professionalisering van lerarenopleiders de flexibilisering van de lerarenopleidingen te versnellen en te versterken. Daarnaast is vanuit de werkgroep samen met de Velon onderzocht of expertise over flexibel opleiden onderdeel kan vormen van de beroepsregistratie van lerarenopleiders en van de Velon-themagroep 'Flexibele opleiders'.

De werkgroep heeft onderzoek gedaan naar de huidige en de gewenste situatie met betrekking tot professionalisering, en heeft een voorstel geformuleerd voor een digitaal professionaliseringsplatform over flexibel opleiden.

Tenslotte heeft de werkgroep in het document 'Leren flexibiliseren' ontwerphandreikingen voor professionalisering van lerarenopleiders bij flexibilisering beschreven. De universiteiten hebben daar als nadere uitwerking een professionaliseringslijn aan toegevoegd.

Resultaten

Rapport over professionalisering. Het rapport 'Professionalisering van lerarenopleiders met het oog op flexibilisering: huidige en gewenste situatie' van de landelijke werkgroep bevat aanbevelingen over formele en informele professionaliseringsmogelijkheden voor lerarenopleiders. Het rapport beschrijft deze mogelijkheden voor de verschillende beroepsrollen van de lerarenopleider, zoals die zijn beschreven door Lunenberg, Dengerink en Korthagen (2013): leraar van leraren, onderzoeker, begeleider, curriculumontwikkelaar, poortwachter, bruggenbouwer. De conclusies en aanbevelingen uit het rapport geven handvatten voor vervolgacties door opleidingen en hun partnerscholen. Onder andere vanwege de verschillen in ontwikkeltempo tussen lerarenopleidingen wordt geadviseerd om het delen en uitwisselen van kennis en ervaring op het terrein van flexibilisering te bevorderen. Niet alleen tussen scholen, binnen opleidingsinstituten en tussen opleidingen, maar ook tussen opleidingen en scholen, zowel regionaal als landelijk. Hierbij kan gedacht worden aan thema's zoals het formuleren van leeruitkomsten, het begeleiden binnen flexibele leerroutes, het opbouwen van een flexibel curriculum, het valideren van leeruitkomsten en EVC's en het holistisch beoordelen.

Online professionaliseringsplatform. De werkgroep heeft voorgesteld om een landelijk digitaal 'Professionaliseringsplatform Flexibel Opleiden' in te richten en dit onder te brengen bij het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P). Het Professionaliseringsplatform Flexibel Opleiden zou gericht moeten zijn op het bevorderen van kennisdeling en een vindplaats moeten zijn van informatie over professionalisering bij flexibilisering. Inmiddels is het digitale platform gerealiseerd en heeft het een plek gekregen op de website van het Platform SO&P.

Ontwerphandreikingen voor professionalisering. In het document 'Leren flexibiliseren' worden negen ontwerphandreikingen voor professionalisering van lerarenopleiders bij flexibilisering beschreven. Het document bouwt voort op het hiervoor genoemde rapport over de professionalisering van lerarenopleiders, en geeft antwoord op de vraag welke professionele ontwikkeling opleiders moeten doormaken om flexibele routes te kunnen ontwerpen voor de doelgroep 'carrièreswitchers': mensen die besluiten om vanuit een ander beroep de overstap te maken naar het leraarschap. De ontwerphandreikingen vormen het uitgangspunt bij het daadwerkelijk ontwikkelen van professionaliseringsactiviteiten, het implementeren en/of het evalueren van de professionaliseringsactiviteiten. Ze zijn bedoeld als bron van inspiratie om binnen alle instellingen en partnerschappen verder te werken aan de professionalisering van lerarenopleiders op het gebied van flexibilisering.

Pilots beroepsregistratie lerarenopleiders. De Velon is in januari 2025 gestart met een tweetal professionele leergemeenschappen (PLG) voor lerarenopleiders die zich willen specialiseren op het vlak van flexibilisering. Van deelnemers aan deze PLG wordt verwacht dat zij voldoen aan de beroepsstandaard van lerarenopleiders, binnen hun eigen organisatie een voortrekkersrol vervullen rondom flexibilisering en bereid zijn om met elkaar een landelijk erkend professionaliseringstraject te ontwikkelen voor collega-lerarenopleiders op het niveau van vakbekwaam. Op deze wijze willen een aantal werkgevers, in samenwerking met de Vereniging Hogescholen de ambities binnen het bestuursakkoord verduurzamen. Het is een georganiseerde manier om met en van elkaar te leren rondom het beter toerusten van lerarenopleiders binnen opleidingen en de beroepspraktijk op de flexibiliseringsopdracht. Door deel te nemen aan deze PLG kunnen opleiders op een nieuwe manier hun beroepsregistratie prolongeren en het certificaat 'specialist' verkrijgen vanuit het beroepsregister. Daarnaast krijgen ze toegang tot het landelijke Velon-netwerk flexibilisering.

Professionaliseringslijn. De professionaliseringslijn 'Opleidingsnetwerk Zij-instromers' is door de universitaire lerarenopleidingen uitgewerkt tot een samenhangend programma ter ondersteuning van netwerk-professionalisering. Het programma ondersteunt het opleidingsnetwerk bij het adequaat opleiden van zij-instromers en bevat onder andere voorstellen voor professionaliseringsactiviteiten.

Kenmerkend voor deze bijeenkomsten is:

- het kijken vanuit verschillende rollen in één netwerk;
 - een gemeenschappelijk gedragen visie als meerwaarde in het opleiden van zij-instromers;
 - activiteiten gericht op kennisdeling, visievorming en intervisie rond thema's als werken met leeruitkomsten, EVC's, intake, assessment en begeleiding.
- het exemplarisch werken met zij-instromers;

Harmoniseren van instroombeleid

Harmoniseren EVC- en vrijstellingenbeleid (brede intake)

Doel

De hbo-lerarenopleidingen willen op korte termijn onnodige verschillen in de omgang met erkenning van EVC's en vrijstellingen op basis van elders verworven kwalificaties verkleinen, zodat de student/kandidaat altijd op dezelfde kwaliteit en uitwisselbaarheid van EVC's of vrijstellingen kan rekenen. Voor studenten betekent dit dat hun EVC's op een landelijk gelijke en valide wijze erkend worden door landelijk gecertificeerde EVC-assessoren. Mede op basis van de EVC-erkenning, kan een passend opleidingstraject bepaald worden.

Werkwijze

In de werkgroep EVC- en vrijstellingenbeleid hebben in totaal bijna dertig opleiders van verschillende hogescholen in wisselende samenstellingen bijgedragen aan de ontwikkeling van een zogenaamde 'brede intake', met het accent op de doelgroep deeltijd en zij-instroom. Daarbij wordt in kaart gebracht welke (kortere) opleidingsroutes mogelijk zijn, uitgaande van de bagage die een kandidaat al in huis heeft. De brede intake biedt opleidingen houvast om potentiële studenten een meer passende route te bieden. Daarbij is vooral ingezet op de uitbouw van de ervaring met bestaande EVC-trajecten. Tussenresultaten van de werkgroep werden aangescherpt op basis van presentaties op landelijke congressen, bijeenkomsten met belangrijke stakeholders van de

lerarenopleidingen en gesprekken met collega's van de universiteiten. In 2024 konden lerarenopleiders, assessoren en leden van examencommissies deelnemen aan een serie trainingen over het werken met de brede intake.

Resultaten

Brede intake. Een brede intake houdt in dat een kandidaat zich met eerder verworven formele kwalificaties zoals certificaten en diploma's, en bewijzen van eerder verworven competenties via non-formeel of informeel leren kan melden voor een intakegesprek. De assessor kan op basis van de informatie van de kandidaat aangeven welke mogelijke opleidingstrajecten er zijn, en welke voor de kandidaat het meest passend zijn, met het oog op mogelijke vrijstellingen voor EVK's en EVC's. EVC-assessoren worden aangewezen en erkend door de examencommissie. De beschrijving van de brede intake richt zich op:

- *Deeltijd bachelor.* Voor een kandidaat die zich als student wil inschrijven bij een opleiding en beschikt over EVK's en EVC's, staan verschillende mogelijkheden open om deze te laten waarderen, waaronder het EVC-assessment.
- *Zij-instroom in het beroep.* Een kandidaat met een afgeronde hbo- of wo-bachelor, die onbevoegd werkzaam is op een school voor primair of voortgezet onderwijs, kan zich als cursist inschrijven bij een opleiding.

Handreiking 'Maatwerk voor leraren'. De opbrengsten van de werkgroep zijn vastgelegd in de handreiking 'Maatwerk voor leraren - Samen flexibel opleiden met

leeruitkomsten en brede intake'. In deze handreiking zijn de opbrengsten van de werkgroepen 'Harmoniseren van instroombeleid (brede intake)' en 'Werken met leeruitkomsten' samengebracht tot een geheel. De handreiking is te vinden op lerarenvoormorgen.nl.

Ten behoeve van een zorgvuldig proces van de brede intake is in de handreiking een beschrijving gegeven van een intake volgens bepaalde protocollen en procedures. Instellingen kunnen deze beschrijvingen benutten om het intakeproces voor hun eigen opleidingen vorm te geven. Bij het proces van de brede intake zijn verschillende afdelingen en collega's betrokken. Er moet heel wat worden georganiseerd om een potentiële student of cursist te begeleiden in het proces van voorlichting, aanmelding, intake en eventueel EVC-assessment, tot de start van de opleiding. Voor dit hele proces is in de handreiking een ketenaanpak beschreven, waarin voor de onderscheiden actoren profielen zijn benoemd. Daarnaast beschrijft de handreiking richtlijnen voor de professionalisering op het gebied van gespreksvoering, assessments en leerwegaafhankelijke beoordeling.

Perspectief van verdergaande flexibilisering. Het bestuursakkoord vraagt om verdergaande flexibiliteit in de mogelijkheden om te kunnen versnellen of vertragen en om aan te sluiten op een leven lang ontwikkelen. Die verdergaande flexibiliteit wordt bereikt als leeruitkomsten gecombineerd worden met mogelijkheden voor validering en vrijstelling. Pas als een student op grond van al aanwezige kennis en

ervaring onderdelen niet opnieuw hoeft te doen, ontstaan er mogelijkheden voor versnellen, tussentijds pauzeren of voortbouwen op een eerdere opleiding in een vervolgopleiding, specialisatie of tweede bevoegdheid.

Naar verwachting zal de vorm van de brede intake in de komende jaren nog veranderen door uitwisseling van ervaringen en doorontwikkeling van leerwegaafhankelijkheid. Een opleiding die leerwegaafhankelijk beoordeelt, kan immers elke student te allen tijde eerder of elders verworven kennis en kunde laten inzetten voor het aantonen van leeruitkomsten. Het vaststellen van vrijstellingen op grond van een brede intake is de manier om in de huidige situatie al meer flexibiliteit mogelijk te maken.

Werken met leeruitkomsten

Flexibiliseren op basis van leeruitkomsten

Doel

Iedereen die instroomt in de lerarenopleiding kan een passende leerroute vaststellen in samenspraak met opleiding en school. De opleidingen willen dit realiseren door te gaan werken conform de uitgangspunten van het hbo-brede experiment leeruitkomsten. Dat moet ervoor zorgen dat de reeds ingezette flexibiliseringsslag verder versterkt en ingebed wordt in de werkwijze van lerarenopleidingen, met als doel om beter in te spelen op de leerbehoeftes van de student. Door te werken met een samenhangend geheel van leeruitkomsten in plaats van vastgelegde onderwijseenheden staat centraal wat afgestudeerden moeten kennen en kunnen in plaats van waar, hoe en in hoeveel tijd zij dat moeten leren. Een student kan zelf met ondersteuning van de opleiding en eventuele werkplek bepalen hoe hij aan zijn leeruitkomsten werkt. Dit kan bijvoorbeeld middels (werk)colleges, projectonderwijs, werkpleklers, online leren of leerwegaafhankelijke toetsing zoals in een assessment.

Werkwijze

In de werkgroep werken met leeruitkomsten hebben in totaal ruim twintig opleiders van verschillende hogescholen in wisselende samenstellingen bijgedragen aan de verschillende resultaten. Tussenresultaten van de werkgroep werden aangescherpt op basis van presentaties op landelijke congressen, bijeenkomsten met belangrijke

stakeholders van de lerarenopleidingen en gesprekken met collega's van de universiteiten. In 2024 konden lerarenopleiders deelnemen aan een serie trainingen over het werken met leeruitkomsten en leeruitkomstgebieden. Vanuit de werkgroep was er veelvuldig contact met individuele hogescholen, die op vraag werden ondersteund bij hun eigen ontwikkeling.

Resultaten

Vijf leeruitkomstgebieden. De samenwerkende hbo-lerarenopleidingen hebben vijf leeruitkomstgebieden beschreven voor de opleidingsniveaus NLQF 5-6-7. Leeruitkomstgebieden maken het startbekwaamheidsniveau van opleidingen inzichtelijk en maken de opleidingen tot leraar onderling beter vergelijkbaar. De leeruitkomsten van het startbekwaamheidsniveau zijn geordend volgens vijf leeruitkomstgebieden:

- I. pedagogisch handelen
- II. (vak) didactisch handelen
- III. (vak) inhoudelijke expertise
- IV. onderzoekend handelen
- V. professionele identiteit

De landelijke omschrijvingen voor de leeruitkomstgebieden zijn gebaseerd op de bekwaamheidseisen, aangevuld met de beschrijving van onderzoekend handelen en professionele identiteit. De leeruitkomstgebieden worden door opleidingen vertaald naar hun opleidings specifieke leeruitkomsten, geconcretiseerd naar onderwijssector/doelgroep, leerinhoud en context, eventueel met eigen accenten op grond van signatuur, kenmerken van het

omringende werkveld of andere eigen kleuring. Elke opleiding laat zien hoe de eigen leeruitkomsten gekoppeld zijn aan de omschrijvingen van de vijf algemene leeruitkomstgebieden. Daarmee wordt ruimte geboden voor verschillende leerroutes naar dat startbekwaamheidsniveau, terwijl de kwaliteit van het behaalde getuigschrift identiek is.

Werken met leeruitkomsten. Alle hbo-lerarenopleidingen gaan werken met leerwegaafhankelijke leeruitkomsten. Die afspraak vormt de basis voor verdere landelijke harmonisatie van leerwegen en de erkenning van eerder opgedane kennis en ervaring. Alle opleidingen voor kunstvakdocent hebben gezamenlijk een landelijke set van leeruitkomsten voor hun opleidingen beschreven in hun nieuwe opleidingsprofiel. Afgesproken is dat in september 2025 alle lerarenopleidingen begonnen zijn met de implementatie van het werken met leeruitkomsten in tenminste de deeltijdse varianten.

Handreiking 'Maatwerk voor leraren'. Om opleidingen te ondersteunen bij het werken met leerwegaafhankelijke leeruitkomsten en de leeruitkomstgebieden is een landelijke handreiking voor opleidingen geschreven. De handreiking geeft de benodigde gemeenschappelijke taal en een gedeeld beeld van wat werken met leeruitkomsten betekent voor studenten, opleiders en begeleiders, beoordelaars en ontwikkelaars in scholen en instituten. Ook wordt er aangegeven wat het begrip van leerwegaafhankelijkheid betekent voor het formuleren en beoordelen van leeruitkomsten en welke ondersteuning de nieuwe wet leeruitkomsten

hoger onderwijs biedt. De handreiking 'Maatwerk voor leraren - Samen flexibel opleiden met leeruitkomsten en brede intake' bundelt de opbrengsten van de werkgroepen 'werken met leeruitkomsten' en 'Harmoniseren van instroombeleid (brede intake)' en is te vinden op lerarenvoormorgen.nl.

Levenlang ontwikkelen. Leeruitkomstgebieden leveren een belangrijke bijdrage aan de verdere ontwikkeling van een leven lang ontwikkelen binnen het educatieve werkveld. Het benoemen van overeenkomsten en verschillen tussen de vijf leeruitkomstgebieden voor niveau NLQF 5-6-7 maakt het voor vervolgopleidingen gemakkelijker om te bepalen wat de student al heeft aangetoond en wat de student nog te leren heeft. Dit faciliteert loopbaanpaden binnen het educatieve domein. Mede hierom zijn de gebieden onderzoekend vermogen en professionele identiteit toegevoegd, en wordt ook het gebied (vak)inhoudelijke expertise expliciet gemaakt, omdat dit bij vervolgopleidingen het onderscheidende deel kan zijn. Ook in het kader van toekomstige nieuwe leergebieden is het nodig om inhoudelijke expertise apart te kunnen benoemen en aantonen.

Harmoniseren van leerroutes

Harmoniseren en verhelderen van leerroutes voor het primair onderwijs

Doel

Studenten met de ambitie om leraar basisonderwijs te worden kunnen kiezen uit diverse routes die leiden tot het gewenste diploma. Niet elke instelling biedt gelijksoortige trajecten aan en verschillen en overeenkomsten zijn niet altijd helder. De pabo's hebben het bestuursakkoord aangegrepen om samen te werken aan de harmonisering van de vele verschillende opleidingsroutes naar leraarschap in het primair onderwijs, met als doel: 'door de bomen het bos weer zien'.

Werkwijze

Ook al zijn er op papier slechts vier verschillende opleidingscodes die leiden tot de leraarsbevoegdheid primair onderwijs, door verschillen in naamgeving en divers gebruik van terminologie bij uitingen naar buiten lijkt er sprake van een grote hoeveelheid aan leerroutes. Daarom werd een werkgroep samengesteld met collega's van vijf verschillende pabo's, die zich hebben gericht op het harmoniseren van deze routes.

De werkgroep heeft zich eerst verdiept in eerdere studies naar het aanbod van lerarenopleidingen in het hoger onderwijs, waaronder die van ResearchNed (Tracks in het hoger onderwijs, 2018) en de Onderwijsinspectie (Routes naar het leraarschap, 2020). Nieuwe routes lijken tegemoet te komen aan

zowel hogeschoolspecifieke als maatschappelijke behoeftes, zoals het interesseren van nieuwe doelgroepen of het inspelen op regionale ontwikkelingen. De toename aan routes baart echter ook zorgen, onder andere omdat de vergelijking van kwaliteit en eindniveau van opleidingen lastiger wordt en er onduidelijkheid ontstaat over terminologie en opleidingsnamen. Op basis van deze eerdere studies en het beeld van de huidige opleidingspraktijk bij de lerarenopleidingen heeft de werkgroep twee aanbevelingen geformuleerd (zie resultaten).

Resultaten

Aanbeveling 1: generieke naam- en vormgeving. De werkgroep adviseert om eenduidiger gebruik te maken van de termen (hoofd)route, variant, traject en profilering. Dit zowel bij het vormgeven en/of doorontwikkelen van opleidingen die leiden tot een leraarsbevoegdheid, als bij het communiceren over deze opleidingen (denk hierbij aan uitingen op website of informatiebijeenkomsten). In het adviesrapport zijn een tabel met begripsdefiniëringen en een voorbeeld visualisering opgenomen die als basis benut kunnen worden.

Aanbeveling 2: ontschot de opleidingsroutes. De werkgroep adviseert om bestaande schotten tussen routes, varianten en trajecten 'af te breken' waardoor er een grotere onderwijsruimte (één onderwijsruimte) ontstaat waarin lerenden zich flexibeler kunnen bewegen. Met werken vanuit één onderwijsruimte wordt bedoeld dat er zo min mogelijk schotten zijn tussen verschillende opleidingstypen, zodat wisselen van variant en traject gemakkelijker is. Binnen deze

onderwijsruimte worden alle doelgroepen in de lerarenopleiding op een passende wijze opgeleid: havisten, vwo'ers, zij-instromers in het beroep, deeltijdstudenten en duale studenten. Dit advies sluit aan op actuele ontwikkelingen ten aanzien van het werken met leeruitkomstgebieden op startbekwaamheidsniveau, afspraken over EVC- en vrijstellingenbeleid binnen lerarenopleidingen en andere landelijke ontwikkeling gericht op flexibilisering van onderwijs (o.a. Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT).

Opvolging van de aanbevelingen. In het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs (LOBO) maken pabo's afspraken over de opvolging van beide aanbevelingen. Bij de harmonisatie van routes speelt onder andere de behoefte van opleidingen over het behoud van eigenheid en een onderscheidend aanbod een rol. Instroom (en daarmee bekostiging) lijkt een belangrijke factor bij de creatie van routes met allerlei eigen namen, die onderscheidend zijn ten opzichte van concurrerende opleidingen in de regio. De aanbeveling over ontschotting vraagt om nader onderzoek. Inmiddels heeft een aantal pabo's (waaronder InHolland en Fontys) flinke stappen gezet in de interne 'ontschotting' van routes naar het leraarschap.

Ontwikkelen van een maatwerkprogramma taal

Maatwerkprogramma voor zij-instromers in de talen tekortvakken (Alfa4all)

Doel

De universitaire leraren- en talenopleidingen hebben gezamenlijk Alfa4all opgezet: een landelijk vakinhoudelijk cursusaanbod voor (toekomstige) talentdocenten in het voortgezet onderwijs. Het programma is gericht op twee doelgroepen: studenten die eerstegraads docent willen worden maar nog vakinhoudelijke deficiënties moeten wegwerken voordat ze toelaatbaar zijn tot de lerarenopleiding, en reeds werkzame docenten die zich inhoudelijk verder willen verdiepen. Het onderwijs van Alfa4all is en wordt ontwikkeld naar analogie van het reeds bestaande en succesvolle Beta4all programma. Zij-instromers en studenten met niet-aansluitende vooropleidingen kunnen geheel gratis (of tegen minimale kosten) hun bijscholing volgen in een landelijk blended programma, dat goed te combineren is met een baan.

Werkwijze

In Alfa4all participeren de volgende universiteiten:

- Universiteit van Amsterdam
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Rijksuniversiteit Groningen
- Universiteit Leiden
- Radboud Universiteit
- Tilburg University
- Universiteit Utrecht (penvoerder)

Alfa4all werd aanvankelijk gefinancierd vanuit het Actieplan Academische Leraren en vanaf 2021 vanuit het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen. Een projectgroep, die vanuit het Actieplan Academische Leraren is ingericht, is gecontinueerd gedurende de periode van het Bestuursakkoord en is anno 2025 nog steeds actief. De projectgroep, die maandelijks overlegt, bestaat uit taalcoördinatoren afkomstig van verschillende instellingen, een coördinator kwaliteitszorg en de projectleider. Taalcoördinatoren zorgen voor de onderlinge afstemming van het cursusaanbod voor hun taal en voor het functioneren van de commissies kwaliteit en toetsing. Deze commissies, waarin experts op het betreffende taalgebied uit het veld jaarlijks een aantal cursussen onder de loep nemen (met onder meer oog voor opzet, toetsing en evaluatie), zijn noodzakelijk omdat de Alfa4all-cursussen geen onderdeel zijn van een geaccrediteerd programma. Hiermee wordt het niveau en de kwaliteit van de cursussen gewaarborgd. Naast de projectgroep is er een stuurgroep Alfa4all ingericht, die gedeeld wordt met Masterlanguage, een landelijk cursusaanbod op masterniveau voor talenstudenten. De stuurgroep vergadert twee keer per jaar.

Het scholenveld is direct betrokken bij Alfa4all wanneer een cursist via een zij-instroomtraject Alfa4all-cursussen volgt om te kunnen worden toegelaten tot een universitaire lerarenopleiding. Ook in de pilot 'Lage drempel, hoge lat' wordt met scholen samengewerkt, aangezien een langdurig commitment noodzakelijk is voor het welslagen van de pilot.

Resultaten

Toegankelijkheid. Potentiële studenten voor de lerarenopleiding, die vanwege het grote lerarentekort vaak al een baan hebben en onbevoegd voor de klas staan, kunnen met het aanbod van Alfa4all hun inhoudelijke vakdeficiënties wegwerken en in de lerarenopleiding instromen. Zij kunnen daadwerkelijk cursussen volgen, omdat deze geroosterd zijn 'in de randen van de dag', in overleg met de cursisten zelf, of omdat de cursus uit veel zelfstudie bestaat en er individuele afspraken met de docent worden gemaakt. De toegang tot het aanbod is daarmee beter dan het 'aanschuifonderwijs' dat voorheen voor deze doelgroep werd aangeboden.

Pilot 'Leraar Nederlands in 3 jaar'. Voor het schoolvak Nederlands is er niet alleen een extra aanbod van vakken, maar ook een verbreding van de toegang tot de lerarenopleiding. De universiteiten van Leiden, Utrecht en Amsterdam werken samen in de pilot 'Leraar Nederlands in 3 jaar', een zij-instroomtraject voor academici zonder opleiding Nederlandse Taal & Cultuur, maar met een vooropleiding in een talig vakgebied. Dit traject bestaat uit een op maat samengestelde opleidingsroute waarin het op niveau brengen van de vakinhoud voor Nederlands wordt gecombineerd met het werken op een school en de eerstegraads lerarenopleiding. Deze werkwijze kan ook interessant zijn voor de andere tekortvakken, zoals Duits en Frans.

Groei en toekomstperspectief. In het academisch jaar 2020-2021 werden 8 cursussen aangeboden (Nederlands, Engels en Duits). In 2022 werd het

cursusaanbod uitgebreid met Frans en de klassieke talen, gevolgd door de toevoeging van Spaans (bekostigd vanuit andere middelen). Inmiddels bestaat het aanbod uit 38 cursussen voor Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans, Grieks en Latijn, met nog 2 cursussen in ontwikkeling. Het aantal inschrijvingen stijgt gestaag, van 49 inschrijvingen door 34 cursisten in 2021 tot 379 cursusinschrijvingen van 122 cursisten in 2024. Een mooi voorbeeld van de doorstroom naar de lerarenopleidingen is het feit dat dit jaar 13 van de 14 instromers in de SCHOLAE-opleiding voor Grieks en Latijn afkomstig zijn van Alfa4all.

Alfa4all-cursussen zijn verder ook voorgesteld voor de landelijke pilot Microcredentials. In 2023 is de eerste microcredential uitgereikt voor een cursus Nederlands, en inmiddels worden voor meerdere cursussen microcredentials uitgereikt.

Het aanbod van Alfa4all-cursussen is qua financiering gegarandeerd voor het academisch jaar 2024-2025. In datzelfde jaar wordt Alfa4All geïmplementeerd in de staande organisatie bij de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht, die de penvoerder is.

Ontwikkelen van een academische route po

Academische opleidingsroutes primair onderwijs

Doel

Een aantal universitaire opleidingen voor het primair onderwijs wil nieuwe academische opleidingsroutes voor studenten met een afgeronde universitaire bacheloropleiding verkennen. De verkenning is gericht op nieuwe doelgroepen, zoals bachelorstudenten met een universitaire vooropleiding, die voorheen niet voor een lerarenopleiding kozen bij gebrek aan goed passend aanbod.

De Educatieve Master Primair Onderwijs (EMPO) beoogt meer maatwerk te leveren in het opleidingsaanbod voor academici door uit te gaan van de interesses, behoeften, competenties en ervaringen van deze studenten. Studenten kunnen kiezen voor verdieping of verbreding die hierop aansluit. Naast het bieden van een passend opleidingstraject voor academici is het doel het tekort aan (academische) leerkrachten in het primair onderwijs te verkleinen en de diversiteit van schoolteams te vergroten. Studenten van de EMPO dragen bij aan diversiteit in deze teams door hun opleidingsniveau (wo-master) en de bijbehorende kennis en vaardigheden.

Werkwijze

Bij dit project zijn de lerarenopleidingen betrokken van:

- Universiteit van Amsterdam
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Universiteit Leiden
- Erasmus Universiteit Rotterdam

In 2020 is een verkenning uitgevoerd naar nieuwe academische opleidingsroutes voor het primair onderwijs. Vanaf de aanvang zijn de plannen en ambities regelmatig besproken met de PO-Raad en de Beroepsvereniging Academici Basisonderwijs (BAB). Voor de macrodoelmatigheidstoets voor de EMPO is input van schoolbesturen opgehaald d.m.v. een enquête die is uitgezet door de PO-Raad.

Voor de ontwikkeling van de gezamenlijke EMPO van Amsterdam/Leiden (joint degree) is een klankbordgroep geraadpleegd met leden van de BAB en een vertegenwoordiger van de PO-Raad. Input uit die klankbordgroep is verwerkt in het uiteindelijke curriculum. In Rotterdam is het schoolbestuur BOR betrokken bij de opzet van de EMPO van de Erasmus Universiteit. Daarnaast voerden de betrokken opleidingen in hun regio gesprekken met de gemeente, hogescholen, schoolbesturen en schoolopleiders over o.a. de plannen, het curriculum, de samenwerking en het inrichten van stages.

Eind 2021 besloot de NVAO positief over de Toets Nieuwe Opleiding van beide EMPO's.

Resultaten

Instream. In september 2022 startten in totaal 35 studenten met de EMPO (Educatieve Master Primair Onderwijs). De instroom neemt geleidelijk toe en wordt ook steeds diverser: 25-30% van de instroom heeft een bèta of alfa vooropleiding. Hierop worden passende schakelvakken en trajecten afgestemd. Ook bachelor-afgestudeerden van een vakgebied dat relevant is voor het primair onderwijs worden

inmiddels toegelaten, mits zij 10 EC's op het gebied van methoden van onderzoek en 15 EC's op het gebied van onderwijs hebben behaald. Daarnaast wordt de invoering van de regeling Zij-instream Opleiding (ZiO) voorbereid, waardoor studenten in jaar 2 van de EMPO met een leerkrachtsalaris kunnen studeren. De regeling kan naar verwachting aan de huidige eerstejaars studenten worden aangeboden en zal in de komende jaren hopelijk een toename van de instroom teweegbrengen.

Samen opleiden en professionaliseren. In september 2022 is het Aspirant partnerschap Samen Opleiden EMPO tot stand gekomen, waarin de samenwerking tussen scholen en de vier universiteiten verder wordt bekrachtigd. Die samenwerking uit zich onder andere in afspraken over stagevergoedingen, begeleiding, gezamenlijke professionalisering, kennisdeling en het gezamenlijk inrichten van de ZiO.

Afgestudeerden. In 2024 is het eerste cohort afgestudeerd en van die afgestudeerden staat 91% nu voor de klas. Hoewel het curriculum nog wordt doorontwikkeld op basis van evaluaties, zijn de studenten tevreden over de opleiding. De scholen zijn enthousiast over de studenten en willen graag partnerschool zijn. Sommige studenten blijven na afstuderen op hun stageschool werken. Mede hierdoor wordt de samenwerking tussen scholen en universitaire lerarenopleidingen verder versterkt.

Unieke samenwerking. Met de EMPO staat er een nieuwe academische opleiding voor het primair onderwijs en een unieke samenwerking tussen de

afdelingen Pedagogische wetenschappen en Onderwijswetenschappen van drie universiteiten (joint degree Amsterdam/Leiden) en een nauwe samenwerking met een vierde (Rotterdam). In de EMPO worden uitgebreide ervaring en expertise in het opleiden van academische leerkrachten en het doen van onderwijsonderzoek gecombineerd. Studenten ontwikkelen hun eigen visie op goed onderwijs en kunnen daarmee impact maken. De bekendheid met de opleiding en daarmee de interesse bij de doelgroep neemt toe.

Verbeteren van zij-instroomtrajecten vo

Verbeteren intake, toelating en aanbod universitaire zij-instroom voor het vo

Doel

Om het lerarentekort op te lossen wordt sterk ingezet op zij-instroom als één van de oplossingen voor de korte termijn. Verschillende onderzoeken laten zien dat deze stap niet gemakkelijk is; zij-instromers lopen tegen te veel drempels aan. Om knelpunten op te lossen hebben de universitaire lerarenopleidingen verschillende projecten uitgevoerd om knelpunten voor en tijdens de opleiding weg te nemen. Dat moet ertoe leiden dat meer overstappers op een goede en verantwoorde manier hun bevoegdheid kunnen behalen, dat de uitval beperkt is en de waardering van de trajecten hoger wordt.

Aanvullend is er gewerkt aan het ontwikkelen van een gezamenlijke werkwijze voor het erkennen en waarderen van eerder verworven competenties. Binnen dit EVC-project werkten de universitaire lerarenopleidingen gezamenlijk aan meer transparantie en consistentie in dat proces en aan het bevorderen van het zich gezien voelen van kandidaten.

Werkwijze

Het project zij-instroomtrajecten werd geleid vanuit de Universiteit van Amsterdam en kende acht deelprojecten die door verschillende universiteiten werden getrokken:

1. Online voorbereidingsplatform 'Klaar voor de stap' voor zij-instromers voortgezet onderwijs (*in*

samenwerking met Onderwijs in)

2. In kaart brengen en erkennen en waarderen van eerder verworven competenties (*Universiteit Twente, Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam*)
3. Landelijk netwerk van toetsings- en examencommissies universitaire lerarenopleidingen (*Universiteit Twente, Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam*)
4. Maatwerktrajecten:
 - i. Maatwerk in het opleiden en begeleiden van zij-instroom (*Universiteit Utrecht*)
 - ii. Maatwerk 3TU's
 - Maatwerk voor internationale instroom (*Eindhoven University of Technology*)
 - Co-teach STEM (*Technische Universiteit Delft*)
 - Maatwerk van interesseren tot behouden van zij-instromers en andere (potentiële) leraren (*Universiteit Twente*)
 - iii. Kansrijke opleidingspaden en HR-netwerk in de (onderwijs)regio (*Radboud Universiteit & Universiteit Maastricht*)
 - iv. (Door)ontwikkelen maatwerktrajecten & nauwere samenwerking onderwijsregio's oriëntatietraject (*Vrije Universiteit*)
 - v. Uitbreiden en (door)ontwikkelen maatwerktraject Aan de Slag voor de Klas (*Universiteit van Amsterdam*)
5. Onderzoek naar nieuwe doelgroepen Educatieve minor/module (*Wageningen University & Research*)
6. Vakinhoudelijke eisen Educatieve minor/module. (*Universiteiten van Utrecht en Wageningen*)
7. Online voorbereidingsplatform voor zij-instromers academisch primair onderwijs (*Onderwijs in*

8. Zij-instroom in EMPO en PWPO (*Vrije Universiteit Amsterdam*)

Het scholenveld is in bovenstaande projecten betrokken daar waar het werkplekken voor zij-instromers en de begeleiding op school betreft. Ook is kennis vanuit het werkveld meegenomen.

Het EVC-project werd geleid door de Universiteit Twente. De Universiteit van Amsterdam en het ICLON van de Universiteit Leiden waren betrokken bij de uitvoering. Alle universitaire lerarenopleidingen werkten mee aan het in kaart brengen van de werkwijze rond EVC's en aan het implementeren van de opbrengsten van het project.

In 2022 werd een verkenning gedaan naar hoe EVC's worden erkend en gewaardeerd en waar kansen lagen voor meer maatwerk ten gunste van instroom, behoud en kwaliteit. Hiermee werd een volgende fase ingezet naar landelijke afspraken tussen universitaire lerarenopleidingen. Tijdens de loop van het project is het doel verder geoperationaliseerd tot:

1. het inventariseren van de huidige praktijk bij de universitaire lerarenopleidingen wat betreft toelating, vrijstelling en maken van programma's, met in het bijzonder een focus op het erkennen en waarderen van EVC's;
2. het landelijk vergroten van het inzicht in de overeenkomsten en verschillen op deze gebieden en de oorzaken daarvan; en
3. het toewerken naar meer afstemming en een gezamenlijke werkwijze.

In 2023 werd van twaalf lerarenopleidingen informatie in kaart gebracht die de basis vormt voor het maken van afspraken (zoals bestaande processen, materialen en organisatiestructuren). Er werd gewerkt aan onder andere: een brede intake-procedure, een vrijstellingskader en het monitoren van competenties van kandidaten tijdens de opleiding. In meerdere rondes werden pilots bij de opleidingen uitgevoerd. In het voorjaar van 2024 zijn diverse materialen uitgewerkt en werd begonnen met de implementatie daarvan bij de universiteiten. Er werd een gedeeld belang gevoeld voor het erkennen en waarderen van EVC's, het gezien worden van de kandidaten en het oplossen van uitdagingen. Aan de hand van twee rondes casussen werd inzicht verkregen in overeenkomsten en verschillen, en werden de materialen aangepast op basis van de feedback.

Resultaten zij-instroomtrajecten

De universitaire lerarenopleidingen werken nauw samen in het begeleiden van zij-instromers in hun oriëntatie, voorbereiding op geschiktheidsonderzoek en plaatsing op de scholen. Deze samenwerking werpt duidelijk vruchten af, al is het voor sommige scholen nog een uitdaging om zij-instromers te plaatsen. Het gaat hier om een groot project met deelprojecten die zich richten op het werven van een brede doelgroep, het voorbereiden op de opleiding, het begeleiden tijdens de opleiding en op het professionaliseren van opleiders en begeleiders. De resultaten zijn op hoofdlijnen weergegeven.

- Wageningen Universiteit & Research (WUR) heeft een onderzoek uitgevoerd met als doel te

verkennen welke andere doelgroepen de universitaire lerarenopleidingen nog kunnen aantrekken via de route van de Educatieve module. Denk daarbij aan kandidaten die vanuit een andere opleiding, een ander vakgebied of vanuit het onderwijs zelf de module instromen. Hiermee wordt duidelijk op welke typen kandidaten potentieel ingezet kan worden voor het verhogen van de instroom in de Educatieve module.

- Radboud Universiteit werkt samen met Universiteit Maastricht in het werven en matchen van zij-instromers. Leren op Locatie is geïnitieerd, wat betekent dat de Radboud Docenten Academie ook onderwijs op de Universiteit Maastricht aanbiedt zodat een compleet aanbod aan Limburgse zij-instromers wordt geboden, dat ook open staat voor reguliere studenten die in Limburg stage lopen of wonen.
- TU Eindhoven heeft een deels Engelstalig maatwerktraject ontwikkeld voor internationale zij-instromers en een (nog) gebrekkige beheersing van het Nederlands, om vo-scholen te ondersteunen bij het lerarentekort in de STEM-vakken en om kandidaten te ondersteunen in opleiding, taalontwikkeling, integratie en baankansen.
- TU Delft heeft de Co-Teach STEM module ontwikkeld: een innovatief co-teaching concept waarbij experts uit onder andere het bedrijfsleven worden getraind tot co-teachers om onderwijs te verzorgen samen met bevoegde schooldocenten.

- Om de instroom in de Educatieve Master PO (EMPO) en de bachelor Pedagogische Wetenschappen van Primair Onderwijs (PWPO) te vergroten, willen de universitaire lerarenopleidingen waar mogelijk zij-instroom in opleiding en/of zij-instroom in beroep mogelijk maken. Zij-instroom in opleiding wordt in Q1 2025 geïmplementeerd in de EMPO's. Tevens wordt een verkenning uitgevoerd voor zij-instroom in beroep binnen de wettelijke kaders bij de EMPO's en PWPO, waarvan het resultaat wordt verwacht in Q1 2025.
- Een Netwerk Examen- en Toelatingscommissies zorgt voor verdere afstemming tussen de universitaire lerarenopleidingen over landelijke thema's met betrekking tot toelating en beoordeling van kandidaten, onder meer door middel van casuïstiek.
- De universitaire lerarenopleidingen hebben onder leiding van WUR en UU een landelijk toetsingskader ontwikkeld voor de Educatieve Minor en Module, dat richtlijnen biedt voor het bepalen van het vakinhoudelijk in- en uitstroomniveau van kandidaten. Het biedt potentiële studenten duidelijkheid over deze eisen en ze hoeven niet bij verschillende universiteiten te 'shoppen'. De brochure 'Vakinhoudelijk niveau Educatieve minor en module' is te vinden op www.universiteeraanpaklerarentekort.nl.
- In het maatwerktraject Aan de Slag voor de Klas (ASK) van de UvA kunnen zij-instromers

gebruikmaken van begeleide oriëntatie, (voorbereiding op) het assessment en matching naar een kleine aanstelling, om vervolgens hybride opgeleid te worden tot leraar in een van de tekortvakken in het vo. De talen zijn toegevoegd aan het programma en de inhoud van ASK is doorontwikkeld.

- Geïnteresseerden in de overstap naar het leraarschap kunnen gebruik maken van de driedaagse oriëntatietraining Ontdek Je Talent als Docent (3x per jaar) van de VU, die in samenwerking met de onderwijsregio is opgezet; de opmaat naar een verdere oriëntatie binnen werkveld en lerarenopleiding(en).
- Het online platform Klaar voor de Stap, dat Onderwijs in samen met de lerarenopleidingen ontwikkelde, helpt zij-instromers om zich nog beter voor te bereiden op hun overstap, geschiktheidsonderzoek en eerste schoolweken in het voortgezet onderwijs. In het eerste jaar heeft het platform meer dan 5.000 bezoekers verwelkomd, die gezamenlijk ruim 25.000 video's hebben bekeken en 900 podcasts hebben beluisterd en dat aantal neemt gestaag toe. Een soortgelijke uitwerking wordt nu voorzien om potentiële kandidaten voor het primair onderwijs voor te bereiden op de start voor de klas, waarvan oplevering is voorzien in de zomer van 2025.
- Universiteit Twente heeft assessmentdagen opgezet voor een instellingsneutraal assessmentcentrum van de UT om doorstroom

naar de geschiktheidsonderzoeken te bevorderen naast de reguliere geschiktheidsonderzoeken. De universiteit heeft verder het ZiB-traject zichtbaar gemaakt, interne processen gestroomlijnd en een training Ontwikkelingsgericht begeleiden opgezet en uitgevoerd.

- Universiteit Utrecht richt zich op optimalisering van de begeleiding van zij-instromers en werkt in toenemende mate in multidisciplinaire teams van opleiders (collega-begeleiders van het schoolvak, schoolopleiders, vakdidactici en instituutopleiders). Vrijwel alle kandidaten doorlopen succesvol het geschiktheidsonderzoek bij de UU. Het is nu voor kandidaten mogelijk om op basis van de uitkomsten van het geschiktheidsonderzoek de opleiding versneld te doorlopen. Sinds de start van het bestuursakkoord zijn er 117 zij-instromers (met subsidie) gestart. Naast professionaliseringstrajecten voor assessoren en schoolopleiders is er een speciale gesprekskaartenset ontwikkeld die kan worden gebruikt bij het geschiktheidsonderzoek en bij interview.

Resultaten EVC-project

Onder aanvoering van de Universiteit Twente is door de universitaire lerarenopleidingen in kaart gebracht hoe zij bij het erkennen en waarderen van EVC's omgaan met toelating, vrijstelling en samenstelling van de programma's. Potentiële studenten krijgen heldere informatie over zowel het EVC-proces als de opleidingsmogelijkheden.

Materialen en bijeenkomsten. Het EVC-proces is per universitaire lerarenopleiding in kaart gebracht, omdat deze context bepalend is voor eventuele verschillen in uitvoering. Er is een handreiking Passend Programma opgeleverd met daarin trajectkeuze, inrichting van het scholingsprogramma en maatwerk binnen het programma. Dit is gecombineerd met landelijke sessies over de instroom- en uitstroomseisen, het erkennen en waarderen van ervaring en het toepassen van de materialen in de eigen context. Ook is een tool opgeleverd (Profielchets) waarmee opleidingen een kandidaat en diens ervaring in kaart kunnen brengen op basis van de landelijke bekwaamheidseisen.

Casussen. In het voorjaar en najaar van 2024 zijn casussen in 9 schoolvakken van gefingeerde kandidaten met verschillende achtergronden en werkervaring voorgelegd aan de opleidingen met het verzoek om hiervoor een toelatingsbesluit en opleidingsprogramma's te bepalen. De feedback hierop heeft inzicht gegeven in de overeenkomsten en verschillen in toelatingsbesluiten, programma's en onderliggende keuzes en mogelijkheden.

Vragenlijst aanmelders. In de zomer van 2024 is een vragenlijst uitgezet onder aanmelders bij universitaire lerarenopleidingen over toelating, programma en achtergrond, om hun ervaringen in kaart te brengen. Er waren 136 respondenten op de vragenlijst, op basis waarvan 17 aanvullende interviews werden afgenomen.

Inzichten en veranderingen. De combinatie van het verzamelen van informatie bij individuele lerarenopleidingen en het organiseren van landelijke

activiteiten heeft erin geresulteerd dat opleidingen veel beter op de hoogte zijn van onderlinge overeenkomsten en verschillen als het gaat om het erkennen en waarderen van EVC's, en vooral ook waarom die verschillen er zijn. Dit heeft zowel landelijk effect op de afstemming tussen opleidingen als per opleiding op hun proces, aanbod en keuzes.

De opbrengsten van het EVC-project worden in principe door alle universitaire lerarenopleidingen geïmplementeerd, rekening houdend met de eigen context. De projectresultaten worden onder meer gebruikt om procedures voor potentiële studenten duidelijker en makkelijker te maken, onderling af te stemmen over toelating, programma en maatwerk binnen de vakken, en een pilot voor het toelaten van kandidaten met brede of lastig toelaatbare vooropleidingen. Er is zowel aandacht voor de kwaliteit van de opleiding als voor het perspectief van de student die niet per se een vrijstelling wil, maar wel wil merken dat diens ervaring als relevant wordt gezien.

Het is de bedoeling om algemene informatie inzichtelijk te maken op diverse landelijke platforms. Een landelijk Netwerk Examen- en Toelatingscommissies van universitaire lerarenopleidingen gaat de resultaten gebruiken om toelating, programma's en casuïstiek met elkaar te bespreken, om inzicht te krijgen in elkaars afwegingen en mogelijkheden.

Meer informatie is te vinden in de eindrapportage van het EVC-project op www.universitaireaanpaklerarentekort.nl

Werken volgens principes van leeruitkomsten

Leeruitkomsten verkennen en werken volgens enkele principes daarvan

Doel

Eén van de ambities uit het bestuursakkoord was om te verkennen of het werken volgens de principes van leeruitkomsten, zoals dat binnen de lerarenopleidingen door de hogescholen is ontwikkeld, ook meerwaarde heeft voor de studenten van de universitaire lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs die op masterniveau worden aangeboden. En zo ja, hoe die meerwaarde dan gerealiseerd zou moeten worden.

Werkwijze

In 2021 werd door een werkgroep van de UNL een verkenning uitgevoerd om antwoord te geven op bovenstaande vraag. De verkenning liet zien dat verschillende principes van leeruitkomsten binnen ulo's al werden toegepast in onder meer het toelatingsbeleid, opleidingsaanbod en de visie op opleiden. Sommige andere principes van leeruitkomsten bleken minder goed aan te sluiten, bijvoorbeeld door het compacte karakter van de opleidingen. Het rapport besloot met een aantal aanbevelingen voor ulo's om in het verlengde van het werken volgens principes van leeruitkomsten enkele thema's nader uit te werken. In 2023 is het vervolgproject 'Werken volgens principes van leeruitkomsten in universitaire lerarenopleidingen' gestart, om gezamenlijk te werken aan landelijke afspraken die leiden tot meer ruimte voor studenten om op individuele basis toe te werken naar startbekwaamheid.

Als aftrap van het vervolgproject is op de 24-uurse van de ICL in april 2023 een werksessie gehouden met ongeveer 40 opleidingsdirecteuren, beleidsmedewerkers en docenten van de Universitaire Lerarenopleidingen. Vervolgens hebben twee projectteams van de Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen voortgezet onderwijs (ICL-vo), met een brede afvaardiging uit de ulo's, zich gebogen over (1) het opstellen van een gezamenlijk beroepsbeeld van de academische leraar; en (2) het in kaart brengen van (kwaliteits)kenmerken van toetsing die passen bij opleiden voor een complexe beroepspraktijk. Een gezamenlijk beroepsbeeld schept duidelijkheid over de beoogde competenties van een academische leraar. Het formuleren van gezamenlijke uitgangspunten ten aanzien van toetsing biedt een kader om de kwaliteit van toetsing te borgen bij een diversiteit aan (individuele) trajecten. De uitkomsten van beide deelprojecten dragen daarmee bij aan de ambitie van het bestuursakkoord om studenten flexibiliteit te bieden bij het opleiden tot startbekwaamheid. Het vervolgproject is afgesloten met een derde deelproject, gericht op implementatie. Hierin zijn de stand van zaken en actuele ontwikkelingen binnen ulo's met betrekking tot flexibilisering van onderwijs en het werken volgens de principes van leeruitkomsten in kaart gebracht, om elkaar te informeren en te inspireren.

Ook de ICL primair onderwijs is aangehaakt bij de projectgroep en er heeft regelmatig uitwisseling plaatsgevonden met de werkgroep Leeruitkomsten van de Vereniging Hogescholen.

Resultaten

Kern van het beroepsbeeld. In het deelproject Kern van het beroepsbeeld is gewerkt aan het formuleren van een gezamenlijk gedragen kern van het beroepsbeeld van de academisch opgeleide leraar. Dit beroepsbeeld is uitgewerkt in drie documenten: het narratief, een zestal ontwikkelprofielen en een onderlegger. Het narratief schetst het leraarschap met nadruk op de academische component van vakinhoudelijke competenties, pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden, en de ontwikkeling van identiteit en professionaliteit. De ontwikkelprofielen geven voorbeelden van hoe iemand zich verder kan ontwikkelen en een significante bijdrage kan leveren in specifieke rollen binnen de schoolorganisatie en daarbuiten. De onderlegger geeft tenslotte een theoretische verantwoording bij de keuzes die in het narratief en de ontwikkelprofielen zijn gemaakt.

Ontwikkelingsgericht toetsen. In het deelproject Ontwikkelingsgericht toetsen is gewerkt aan een document met kenmerken van goede toetsing voor een opleiding tot een complex beroep. Uit de uitwisseling over toetspraktijken zijn drie kenmerken en een aantal voorwaarden en aandachtspunten gedestilleerd. De kenmerken kunnen dienen als kaders voor toetsing en zijn besproken met de examen- en opleidingscommissies van verschillende universitaire lerarenopleidingen. Het document moet bijdragen aan een positieve doorontwikkeling van de toetsprogramma's bij de verschillende universitaire lerarenopleidingen, wat ten goede komt aan de ontwikkeling en het leerproces van studenten.

Implementatie. In het deelproject Implementatie is gewerkt aan een publicatie over de stand van zaken en actuele ontwikkelingen binnen ulo's met betrekking tot flexibilisering van onderwijs en het werken volgens de principes van leeruitkomsten. Aan de hand van zes thema's wordt beschreven hoe ulo's op dit moment flexibel opleiden naar startbekwaamheid. De uitkomsten van de deelprojecten Kern van het beroepsbeeld en Ontwikkelingsgericht toetsen zijn daarvoor aangevuld met informatie uit interviews met vertegenwoordigers van negen ulo's. Zo wordt inzicht gegeven in hoe in de praktijk wordt omgegaan met flexibilisering. De documenten over het beroepsbeeld en de kenmerken van toetsing zijn opgenomen als bijlage in deze publicatie.

Inrichten van een modulair curriculum

Via een modulair programma naar een eerstegraads bevoegdheid

Doel

Het doel van het project Modularisering is meer leraren opleiden door het programma van de vier deelnemende lerarenopleidingen te modulariseren en daarmee te flexibiliseren. Hiermee worden twee dingen bereikt: dat meer mensen de lerarenopleiding kunnen volgen, en dat minder mensen vervolgens afhaken en uitvallen.

Werkwijze

In 2021 is een projectgroep geformeerd met vier universiteiten:

- Universiteit van Amsterdam (projectleiding)
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Universiteit Utrecht
- Universiteit Leiden

De universiteiten hebben uitgewisseld welke nieuwe vormen van modularisering en flexibilisering wenselijk waren. De belangrijkste vorm van modularisering die dit project oorspronkelijk voor ogen had, was studenten na het afronden van de eerste module van 30 EC een beperkte tweedegraads lesbevoegdheid te geven. Dit bleek echter niet mogelijk, omdat de wet geen ruimte biedt om tijdens een masteropleiding een beperkte tweedegraads lesbevoegdheid af te geven. Er zijn wel verschillende andere vormen gevonden om de deelnemende lerarenopleidingen te modulariseren en daarmee te flexibiliseren.

Het werkveld is op verschillende manieren betrokken bij de uiteindelijke curriculumwijziging van de lerarenopleidingen. Zo is de opleiding van de Universiteit Utrecht meermaals in gesprek gegaan met vertegenwoordigers vanuit het werkveld over verdere professionele ontwikkeling van leraren en de rol die de opleiding daarbij kan spelen. De Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam hebben op een vergelijkbare manier wensen voor het curriculum opgehaald bij verschillende opleidingscholen. In Leiden werken de begeleiders van de studenten in de scholen intensief samen met de instituutsopleiders om de student gezamenlijk te begeleiden bij het doorlopen van hun cyclische leerproces (zie resultaten).

Resultaten

Flexibilisering. De curricula van de lerarenopleidingen van Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam zijn volledig herzien en flexibeler gemaakt. Het curriculum van de Universiteit Utrecht was al gemodulariseerd. Hierbij is met name voor de master Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (LVHO) het onderscheid tussen de basismodule en de verdiepingsmodule aangescherpt. Ook hebben de deelnemende lerarenopleidingen de basismodule gelijkgetrokken tussen de minor Educatie / Educatieve module en de master LVHO. Daarnaast hebben de deelnemende opleidingen hun aanbod aan keuzevakken voor elkaar opengesteld. De TU Delft en Universiteit Twente hebben zich hierbij aangesloten. Ook andere universitaire lerarenopleidingen kunnen hierbij aanhaken.

Aansluiting op de praktijk. De curricula zijn niet alleen flexibeler geworden, ze zijn ook inhoudelijk verbeterd.

De student (en daarmee de school) zal merken dat het curriculum beter aansluit bij diens behoeften. Zo kunnen studenten van de Universiteit van Amsterdam tijdens speciale practica in een veilige setting oefenen met pedagogisch-didactische en professionele vaardigheden. De Vrije Universiteit Amsterdam heeft vier specialisaties toegevoegd aan het curriculum, waarmee studenten de theorie gericht aan de praktijk kunnen verbinden rondom één centraal thema. In Leiden werken studenten in een cyclisch leerproces aan hun onderwijstaken, waarbij praktijkervaringen het uitgangspunt vormen voor de colleges. Deze ervaringen worden verdiept en verbreed vanuit pedagogisch en didactisch perspectief en opnieuw in praktijk gebracht. Dit proces herhaalt zich, waardoor een eigen leerroute ontstaat die de rode draad vormt van de opleiding. De Universiteit Utrecht heeft verschillende nieuwe keuzemodules ontwikkeld die zowel te volgen zijn door studenten aan de lerarenopleiding als door reeds bevoegde docenten. De thematiek en didactiek zijn aangepast aan deze brede doelgroep.

Afstemming. Een zeer gewenst bijeffect van het project (en het bestuursakkoord als geheel) is dat de algehele mindset van de deelnemende instellingen is veranderd: ze slaan steeds vaker de handen ineen bij het zoeken naar oplossingen om het lerarentekort tegen te gaan. Ook kijken de opleiders meer naar het curriculum door de bril van de steeds diversere wordende studentenpopulatie. Niet langer is de master de 'hoofdroute' naar het beroep van leraar: er wordt nu gekeken welke route het beste past bij welke student. Deze veranderingen willen de opleidingen uiteraard voortzetten na afronding van het Bestuursakkoord.

Aanvullende initiatieven

Gerelateerd aan de projecten van het bestuursakkoord hebben projectgroepen van de UNL nog enkele aanvullende initiatieven ontplooid.

Overzichtsstudie beroepstaken academische docent

Beroepstaken - zoals uitleggen, begeleid oefenen van deeltaken, werken aan een complexere hele taak en het leiden van een klassikale discussievormen - vormen een belangrijke basis van zowel het curriculum als de opleidingsdidactiek van de universitaire lerarenopleidingen. Het organiseren van kennis en vaardigheden aan de hand van betekenisvolle beroepstaken geeft studenten zicht op het geheel en verbindt de theorie met de praktijk. Het draagt ook bij aan het realiseren van maatwerk, omdat door selectie en combinaties van beroepstaken maatwerktrajecten kunnen worden samengesteld.

Het belang van het organiseren van een academische lerarenopleiding aan de hand van beroepstaken wordt breed gedeeld. Er wordt alleen nog onvoldoende gebruik gemaakt van onderzoek en opgedane ervaringen op dit terrein. Daaruit is het idee ontstaan om een state-of-the-art wetenschappelijk overzicht te maken van een selectie van belangrijke beroepstaken. Met de uitwerking van die beroepstaken kunnen academische lerarenopleidingen voor het primair en voortgezet onderwijs hun curriculum en opleidingsdidactiek aanscherpen. Onderzoekers van de Universiteit Leiden hebben in een publicatie een gemeenschappelijke set van tien beroepstaken voor po en vo uitgewerkt die in ieder geval voor de initiële

opleiding, maar ook voor voortgaande professionalisering relevant zijn. Deze publicatie is tevens het startpunt voor een bredere dialoog binnen de universitaire lerarenopleidingen en de partners in de onderwijsregio's, en kan ook worden gebruikt bij het formuleren van het traject van startbekwaam naar vakbekwaam in het kader van het groeifonds Nationale Aanpak Professionalisering Leraren.

Brochure Vakinhoudelijk Masterniveau.

In 2021 hebben de universiteiten gezamenlijke afspraken gemaakt over het vakinhoudelijk niveau dat studenten moeten laten zien aan het begin en het eind van de eerstegraadstrajecten van de universitaire lerarenopleidingen. Deze afspraken zijn destijds vervat in de brochure Vakinhoudelijk Masterniveau Herzien en door Universiteiten van Nederland bekrachtigd als landelijk vakinhoudelijk referentiekader bij het bepalen van toelaatbaarheid tot de opleiding leraar voorbereidend hoger onderwijs. Deze brochure wordt op dit moment herijkt en opgeleverd in 2025.

Copyright © 2025, Vereniging Hogescholen en Universiteiten van Nederland

Kijk voor meer informatie over het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen op:
<https://www.lerarenvoormorgen.nl/werkgroepen>
<https://universitaireaanpaklerarentekort.nl/bestuursakkoord-lerarentekort/>

**Universiteiten
van Nederland** }

